

BÜLLETÄÄN

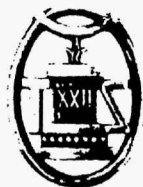
EESTI ÕPETAJATE KESKÜHINGU
HÄÄLEKANDJA

Eesti Õpetajate Keskühingu
häälekandja

BULLETÄÄN

Nr. 36

Bulletin of the Estonian Teachers Association in exile

Stockholm 1988

S I S U K O R D

Herman Rajamaad mälestades – Henno Kirikmäe	3
Eesti noorte kristlik ja rahvuslik kasvatus – Hilja Kuutma	5
Laste kristlik kasvatus – Maret Kapp	7
Erandlikud lapsed koolides – Reet Lambur	9
»Vanamoodi» õpetaja taas õpetamas – Helgi Leesment	15
Eesti keele õpetamisest võõrkeelena – Helgi Nippak	18
Praktilisi juhiseid õigekeelsussõnaraamatu kasutamisel – Marju Põldmäe	23
Meie kõnekeele vigadest pöördõnades ja nende negatiivsest mõjust õigekeelsusele – Leida Siimsen	30
Muutmaks lauset lühemaks – Paul Laan	35
Pedagoogilised õppepäevad Kanadas – Hella Leivat	37
Lühike ülevaade IFTA tegevusest 1987. aastal – Enn Saluveer	44
Gümnaasiumiõpetajate maailmaliidu FIPESO kongressist suvel 1987 Kreekas – Joh. Ungerson	46
Õpetajate kursus Kungälvis	48

„*Bülletääni*” toimetus: Henno Kirikmäe (*ansvarig utgivare*), Udo Juuno, Paul Laan, Heinrich Mark, Edgar Marten, Tiiu Nurk, Gaston O. Randvee, Marje Tui-Lund

Eesti Õpetajate Keskühingu ja „Bülletääni” toimetuse ja talituse aadress:

Estniska Skolan
Svartmangatan 20–22
S–111 29 Stockholm
S w e d e n

HERMAN RAJAMAAD MÄLESTADES

Ülemaailmselt tunnustatud teenekas keele- ja koolimees, karskus- ja hõimutegelane, õpikute autor, tulihingeline patrioot, eesti kooli ja eesti keele tähtsuse selgitaja ja propageerija Herman Rajamaa on 29. aug. 1987 jäädavalt lahkunud meie keskelt. Veel 4. augustil võis ta oma 85-nda sünnipäeva puhul kuulda ja lugeda tunnustussõnu lähedalt ja kaugelt.

4. aug. 1902 sündis Jõhvis Virumaal Herman Klein, kes hiljem oma perekonnanime eestistas Rajamaaks. Seal algas ta koolitöö, mis lõppes 1927. a. Tartu ülikooli lõpetamisega filosoofia magistri

kraadiga eesti keele alal. Ta magistritöö käsitles Põhja-Eesti murdeid.

1929. a. abiellus Helmi Seppeliga ja sellest abielust on sündinud kaks tüdart, Maret Marje ja Rutt Pille. Pärast ülikooli lõpetamist töötas H. Rajamaa eesti keele õpetajana Läänemaa Õpetajate Seminaris, Tartu Pedagoogiumis. 1938. a. sügisel määrati ta Lihula Keskkooli direktoriks. Viimasel ajal Eestis tegutses ta koolide inspektorina Järva- ja Virumaal. Paralleelselt pedagoogilise kutsetööga kulges ta organisatoorne tegevus Läänemaa Õpetajate Liidu esimehena 1927–1932 ning Eesti Õpetajate Liidu juhatusliikmena 1929–1940.

Juba noorena tõusis ta Eesti üheks silmapaistvamaks haridustegelaseks, kes igal suvel oli lektoriks õpetajate täienduskursustel kodusmaal ja ka Soomes.

Märkimist väärib tema töö eesti ja soome õpetajate koostöös hõimusuhte loomise alal, olles mõlema maa õpetajate liitude sõpruslepingu üheks allkirjutajaks ja selle kongressi eestipoolseks juhatajaks Helsingis. H. Rajamaa sidemed Soomega kujunesid pikajaliseks ja viljakaks, rikastades eesti kooli pedagoogiliste kogemustega Soomest. Isiklik kontakt ja koolialaste kogemuste vahetamine soome ja eesti õpetajate vahel on jätkunud H. Rajamaa initsiatiivil

kogu pagulasperioodi jooksul.

Teise maailmasõja lõpul Rootsi saabununa alustas H. Rajamaa peatselt organiseerima Sigtuna põgenikelaagris eesti kooli. Aasta hiljem kutsuti ta Stockholmi Eesti Algkooli tööle rakendama ning oli selle esimene juhataja. Temale langes ka ülesanne koos Eesti Komiteega juhtida kool läbi sellest esimesest kriisist võitluses Rootsi koolivalitsuse assimileerimisnõudega.

1947–1968 oli Eesti Korrespondentsinstituudi juhataja. Ka oli ta Rootsi-Eesti Õpperaamatufondi asutajaks ja juhatusliikmeks.

H. Rajamaa pühendas end täielikult eesti täienduskoolide organiseerimisele ja nende õppealalisele juhtimisele. Alates 1945. a. kuulus ta Eesti Komitee Koolitoimkonda, täites eesti koolide inspektori ülesandeid. Ta on aastate jooksul pidevalt külastanud eesti koole Rootsis, jälgides õppetööd ja nõu andes eesti keele õpetuse ning rahvusliku kasvatuses küsimustes. See pedagoogiline töö laienes ka teistele maadele, kus asus eestlasi. Ta on õhutanud eesti koolide asutamist ja tööd nendes maades ja on isiklikult korduvalt külastanud Saksamaad, Inglismaad, USA-d ja Kanadat. Väga tihedad ja laialdased olid Herman Rajamaa kontaktid kõikjal vabas maailmas ning suur oli ka kirjavahetus kollegidega N. Eestis.

Aastal 1951 loodi H. Rajamaa eestvõttel Eesti Õpetajate Keskühing, millega peatselt liitusid eesti õpetajate organisatsioonid. Eesti Õpetajate Keskühing eksiiilis on võrdne liige rahvusvahelises õpetajate organisatsioonis IFTA (International Federation of Teachers Associations). Nii on H. Rajamaa teene, et eesti õpetajaskond eksiiilis on esindatud võrdvõimeliste õpetajatena teiste riikide õpetajaskonnaga rahvusvahelises õpetajate organisatsioonis. E Õ Keskühingu tööd juhtis ta esimehena algusest kuni 1978. a., mil ta valiti auesimeheks. Tema energilisel algatusel hakkas keskühingu väljaandel ilmuma »Bülletään», mille peatoimetajaks ta oli algusest kuni surmani. See pedagoogiline väljaanne on olnud üle vaba maailma eesti koolide-täienduskoolide õpetajate ühendajaks ja juhiste andjaks nende töös rahvusliku kasvatusel alal, mille eest siiraim tänu.

Aastatel 1971–1984 kuulus Herman Rajamaa abiesimehena ka Eesti Keele ja Kirjanduse Instituudi juhatusse. A. 1982 valis institutut ta oma auliikmeks.

Suure tööpanuse on H. Rajamaa andnud eesti keele õpikute koostamisel. 1935. a. ilmus Eestis tema kaastööna »Aabits ja alglugemik». Rootsis on ilmunud temalt »Eesti aabits», »Eesti alglugemik» I-III, »Eesti lugemik» I-II, samuti E. Muugi õigekeelsuse sõna-

raamatu uustrükk, muudetult ja ajakohastatult H. Rajamaa poolt. Hella Leivatiga koostöös ilmus temalt »Meie eesti keel» I koos vastavate töövihikutega. H. Rajamaa tõhusat tööd õpikute toimetajana hindas Eesti Komitee Rootsis 1976. a. kultuuriauhinna määramisega.

Rohkearvuline eesti õpetajate pere üle maailma ja kõik, kes on osa saanud tema väärtuslikust tööst, hindavad kõrgelt tema panust rahvuslikul tööpõllul ning mõtlevad temale tänutundes. Ta pühen- das kogu elu ja energia eesti keelele, eesti koolile ja eesti noorte kasvatamisele rahvuslikus vaimus. Tema elu motoks on olnud: eesti keele oskuse kaudu elavad meie noored edasi eestlastena ja kannav- vad edasi meie rahvuskultuuri.

Herman Rajamaa lahkumisega on üks suur ja tänuväärt elutöö lõpetatud. Kuid seda mõtestanud võitlus eesti keele ja rahvusliku kasvatus tuleviku pärast peab jätkuma.

Tema jäädava lahkumise puhul mõtleb kogu eestlaskond temale lugupidamise ja austusega.

Henno Kirikmäe

EESTI NOORTE KRISTLIK JA RAHVUSLIK KASVATUS

Nimetades gaidlust/skautlust, kerkib paljude meie ühiskonna liikmete silme ette pilt vormikandvaist noortest kas lipuvalves, Vabariigi aastapäeva aktusel õnnetaalreid müümas või Kotkajärve kaljusel maastikul paraadi pidamas. See aga on ainult väike killuke gaidluse/skautluse välisest üldpildist. Sisu on aga hoopis sügavam.

Gaidlus/skautlus on kasvatuslike eesmärkidega rahvuslik noorte- liikumine.

Need kaks paralleelset noorteorganisatsiooni püüavad pakkuda oma liikmetele sisurikast, ennastarendavat ja kasulikku tegevust, kasvatades seega noori tublideks kodanikeks ja headeks eestlasteks.

Gaidluses/skautluses ergutatakse juba väikest tüdrukut ja poissi kasvatama iseennast. Treeningu raskus kasvab aste-astmelt ja ko- handub noore arenemisastmele. Kogu tegevust võib nimetada üheks suureks, õpetlikuks mänguks.

Gaidliku/skautliku kasvatus alussammasteks on enesekasvatus, füüsiline arenemine, erihuvide arendamine ja ühiskonna teenimine, milledele võõrsil on lisandunud ülitähtsa nurgakivina rahvusluse säilitamine ja oma kultuuri viljelemine.

Gaidi/skaudi maailmavaate kujundajateks on tõotus ja 10 sea-

dust, millised suunavad noore arengut ja suhtumist kaasinimesesse ja ühiskonda.

Gaidluse/skautluse põhimõtted sisendavad muuhulgas armastust Jumala, isamaa ja kaasinimese vastu, usaldusväarsust, abivalmidust, loodusearmastust, töökust, rõõmu, hoides noore puhtana sõnas, mõttes ja teos.

Need on põhilised kristlikud väärtused, millised on toeks noore isiklikus arengus vastutusrikkas ühiskonnaliikmeks saamisel. Noore usku ja austust Kõigevägevama vastu kinnitab traditsioonilise palve lugemine nii koonduste kui ka teiste kokkutulekute lõppedes. Sügava hingelise elamuse noorele on alati andnud jumalasõna kuulamine sinitaeva all, põlispuudest ümbritsetud metsakirikus, kus teenib tema oma sõprusringi kuuluv vormikandev õpetaja. Kristlik kasvatus on osa gaidlusest/skautlusest.

Eesti gaidlus ja skautlus on üle 40 aasta sihikindlalt astunud rahvuslikul rajal, veljeldes oma kultuuri, kõneldes meie kaunikõlalise eesti keelt ning sisendades noortesse uhkustunnet oma päritolu vastu.

Aastatepikkune kuulumine eesti gaidide/skautide ridadesse on noori tugevalt köitnud ühiseks pereks ning võimaldanud neil luua eluaegseid sõprussidemeid. Eesti gaidide/skautide ülemaailmsed kokkutulekud nagu maailmalaagrid, on viinud eesti noortevahelise sõprusringi üle maade ja merede, on pannud neid paratamatult omavahel kõnelema eesti keelt ning rikastanud nende teadmisi ülemaailmsest eestlusest. Kokkupuuted noortega teistest etnilistest skautlikest organisatsioonidest on süvendanud noortes rahvustunnet ning andnud neile soodsa võimaluse tutvustada oma esivanemate pärandit.

Peame aga nentima, et noorte rahvuslik kasvatus kannab ainult siis vilja, kui kodu juba varakult noores idanema paneb eestluse seemne. Gaidlus ja skautlus saavad ainult kaasa aidata selle seemne kasvamisel ja arenemisel tugevaks eestluse viljapeaks. Noorte rahvusliku kasvatused edukusele aitab tugevalt kaasa gaidluse/skautluse, täienduskooli ning kiriku sujuv koostöö. Noorte suunamine gaidide/skautide ridadesse, eestluse viljapõllule, on praegu olulise tähtsusega. Viimaste aastate vältel on gaidlike/skautlike noorte read tugevalt kahanenud. Põhjusi selleks on mitmeid, milliste aru- telu ei kuulu käesoleva ettekande raamesse.

Siinkohal ei ole sugugi palju ütelda tänu neile lastevanemaile, kes nädalast nädalasse on toonud oma lapsi koondustele ja muudele üritustele. Tänapäeva mugavas ja üritusterohkes ühiskonnas on

see tänuväärt nähe.

Nooresse külvatud eestluse seeme, paisunud saakikandvaks vilja-
peaks, on väärtuslik and kogu eesti ühiskonnale. Võime uhkustun-
dega mainida, et eesti gaidide/skautide ridadest ülemaailmses ula-
tuses on sirgunud paljud eesti ühiskonna aktiivsed ja juhtivad isi-
kud. Näeme neid kasvatajatena lasteaedades, õpetajatena eesti koo-
lides ning juhtidena tegutsemas eesti organisatsioonides. Nende pa-
nus eestluse säilitamisel tulevastele põlvedele on asendamatu.

Kokku võttes — eesti gaidlik/skautlik liikumine on kristlikke
väärtusi sisendav, tugeva rahvusliku sisuga kasvatuslik noorteorga-
nisatsioon. Eesti gaidluse/skautluse ülesandeks on kindlustada rah-
vuslikult häälestatud järelkasvu, kes kannab edasi eestluse elutuld.

»Meie ei taha olla, ei ole

vaikiv, ununev lehekülg

aegade-raamatus:

meie otsaette on kirjutatud

elusõna!»

(Anna Haava)

Hilja Kuutma

(Toronto)

Kanada Eesti Õpetajate Ühingu koosolekul, 22. nov. 1987

LASTE KRISTLIK KASVATUS

Kelle kohustus on laste kristlik kasvatus? Vastutust kannab loo-
mulikult kirik, aga sealjuures võib-olla isegi tähtsamat rolli mängi-
vad lastevanemad. Aga nagu näeme, on meie tänapäevases kiire-
tempolises ühiskonnas laste kristlik kasvatus kõrvaliseks asjaks
muutunud. Mis on siis need tegurid, mis tekitavad seda probleemi?

Eesti ühiskonnas pakutakse noortele rikkalikku ja mitmelaadilist
tegevust. Lapsi tuleb siia-sinna viia ja arusaadavalt tuleb vanematel
valida, kuhu minna, kuna aega lihtsalt ei jätku, et igast viimasest
üritusest osa võtta. Kahjuks aga, kui jõutakse pühapäevani, leitak-
se, et jaks on otsa lõppenud ja et kirikus ja pühapäevakoolis käimi-
ne on väiksema tähtsusega. Vabandatakse, et lastel on puhkust vaja
või, et see olevat ainuke päev, kus saadakse perekonnaga rahulikult
koos olla. Ei tehta vahet kultuurilise ja rahvusliku kasvatus ja vai-
muliku kasvatus vahel, aga skautlike organisatsioonide ja eesti
kooli sihid erinevad pühapäevakooli omadest. Pühapäevakool

püüab lastesse sisendada neid tõdesid, millel põhjeneb nende elu- aegne moraalne käitumine, mis nendest kasvatab mitte ainult häid eestlasi ja häid Kanada kodanikke, vaid ka, lihtsalt öeldes, häid inimesi. Ma ei soovi sellega alavääristada teiste organisatsioonide tööd, vaid ainult alla kriipsutada seda, et iga organisatsioon pakub omalt poolt lapse arendamisele midagi, ja et ühte ega teist ei tohiks ignoreerida.

Pühapäevakool ei suuda oma eesmärgi üksinda saavutada. Et kord nädalas viibida tund aega kirikus, ei avalda lastele mingit sügavat mõju. Võrdlen seda klaverimängimisega. Kui laps harjutaks ainult nädalas tund aega, ei suudaks ta kunagi rohkem kui kahe näpuga mängida. Seda tuleb ka kodus treenida. Kõik sooviksid näha, et laps jõuaks Roy Thompson Hall'i, aga kuidas oleks Jumalariigiga? Usuõpetust tuleb kodus samuti läbi võtta. Vanematel ei pruugi seda väga formaalselt teha. Nemad võiksid lihtsalt laste käest kodus küsida, mida pühapäevakoolis õpetati, et laps räägiks oma muljeid. Lastevanemad võivad siis arusaamatusi selgitada või laiemalt ja pikemalt seletada. Kui on kombeks õhtul enne voodimist lühikese loo lugemine, võiks seda jutukest Piiblist välja valida, kuna seal leidub palju põnevat ja huvipakkuvat. Palve õppimine ja ütlemine on ka olnud suurim vanemate kohustus. Seda väikest, aga väga tähtsat rutiini ei tohiks ära unustada. Need asjad kujunevad eluks ajaks püsivaks toimimisviisiks. Ja lapsed õpivad ka kõige paremini teiste eeskujust. Kui nad näevad, et vanemad palvetavad, loevad nendega Piibliraamatut ja käivad kirikus, saavad nad alateadlikult aru, et sellel kõigel on suur tähtsus.

Probleemid, mis puudutavad ka laste kristlikku kasvatust, on tekkinud materjali puuduse tõttu. Need raamatud, mis sobisid kakskümmend aastat tagasi, ei vasta enam vajadustele. Keeleoskused on üldiselt nõrgemad. Lapsed on teises õhkkonnas üles kasvanud. Klassis leidub sagedasti õpilasi mitmes vanuses – ühed, kes ainult oma nimetähti oskavad, teised, kes juba väikesel viisil veerivad ja kolmandad, kes mähkmetes kohale jõuavad. Kuidas igapähe midagi huvitavat pakkuda? See mis on hea ja sobiv, on tihti inglise keeles. Pildimaterjal jäetakse puutumata ja tekstid kleebitakse üle tõlgetega. See nõuab õpetajatelt tohutult suurt vaeva ja aega, mis neil aga tihti puudub. Et piiblitõdesid tutvustada lastele, tuleb seda arusaadavas keeles ja vormis teha. Materjali on vähesel arvul nüüd olemas, mitte aga küllaldaselt. Puuduvad summad ja isikud, kes selle töö ette võtaksid. Nooremad õpetajad leiavad võib-olla ka, et nende keele- ning piiblioskused ei ole küllalt kõrgel tasemel. Aga

neid raskusi saaks ületada võib-olla ühel või teiselgi moel, peaasi, et lapsed kohale saabuksid.

Lõpetaksin sellega, et laste kristlik kasvatus ei tohiks mitte muugavuse või muu põhjuse tõttu kõrvale jääda. Olen olnud kaua aastaid ühes Ontario keskkoolis kooliõpetaja ja olen näinud, mis võib juhtuda, kui lapse vaimulikku siseelu ignoreeritakse. Ilmas on palju halba ja hirmuäratavat. Kust leiab noor omale seda jõudu, kindlust, tuge? Miks on alaealiste kuritegevus nii kõrge? Miks sooritavad nii mitmed enesetapu? Statistika näitab, et enesetappimine on noorte seas teine kõige suurem surmapõhjus. Miks elavad sadatuhat inimest Kanada linnade tänavatel? Laste kristlikku kasvatust ei tohi tähelepanemata jätta. Sellega puruneb meie perekonna ja ühiskonna elu.

Maret Kapp

ERANDLIKUD LAPSED KOOLIDES

Et praegusel ajal kooliõpetaja olla kas alg- või keskkoolis, nõuab erilist võimet ja oskust. Ajad muutuvad väga kiiresti, uute nõuete ja uute saavutustega. Tehnoloogiliselt on tehtud suuri samme viimasel aastakümnel. Kõigeeks selleks peab laps valmis olema ja koolid peavad kõigi nende uuendustega kaasa minema. Näiteks raali kasutamine koolides on juba muutunud väga igapäevaseks. Lastele, isegi lasteaiast peale, tutvustatakse raali kasutamist. Väga paljudes klassides on raalid, või lapsed lähevad keskusse, kus nendel on võimalus raali kasutada. Haridusministeeriumi poolt tulevad uued muudatused keskkoolidesse, kus hakatakse rohkem rõhku panema akadeemilistele ainetele (näit. matemaatika, keeled, ajalugu) ja vähendatakse huviaineid nagu muusika, joonistamine, masinakiri. See võimaldab keskkooli lõpetamist juba 4 aastaga ja mitte 5 aastaga nagu see praegu on. Meie kultuur muutub kiiresti ja uued muudatused teevad õppetöö pingerikkaks nii õpetajatele kui ka õpilastele.

Kõige selle arenemisega on suur protsent lapsi, umbes 10 % meie koolides, kellel on õppimishäired. Kuigi laste arv koolides on märgatavalt alla läinud, siis laste arv eriklassides on vaevalt vähenenud. Meie koolides on lapsi mitmesuguste õppimishäiretega. Näiteks mõnel on nõndanimetatud »õppimisvõimetus» ehk »learning disability», teistel võib olla raskusi käitumisega või isegi rohkem hingeline põhjus, mis takistab nende õppimist. Mõnel lapsel on õppimis-

häired, sest nende õppimisvõimed on madalamad kui normaalsetel lastel (IQ on näiteks 100). Samuti on teisi lapsi, kelle õppimisvõimed on kõrgemad kui normaalsetel lastel, ka nendel on eriabi vaja, kuigi me tavaliselt ei mõtle nii ühenduses nende lastega. Hiljem ma kirjeldan neid kategooriaid veel põhjalikumalt. Mõnesid õppimishäireid on kerge diagnoosida, aga teised on hulga raskemad. Need häired võivad olla põhjustatud mitmesugustest asjaoludest.

Aga kõik need lapsed on nõndanimetatud »erandlikud lapsed» ehk »exceptional children.» Need on lapsed, keda on vaja eraldi juhendada, et saavutada parimat. Tihti nad töötavad õpetajaga, kellel on eriväljaõpe. Võib-olla nad veedavad enamuse oma päevast ühes eriklassis või kergemal juhul ainult üks või kaks tundi ühe eriopetajaga. Tihti on nendel vaja spetsiaalmaterjale või tehnikat või isegi varustust, et aru saada ja meeles pidada, mida õpetaja tahab õpetada.

Alates möödunud septembrist nõuab Ontario Haridusministeerium, et kõigil »erandlikudel lastel» on õigus saada haridust vaatamata lapse õppimishäiretele. Ja kõik Ontario koolivalitsused peavad eriklasse looma või siis peavad palkama eriopetajaid, kes neid lapsi õpetaksid. Samuti on haridusministeerium ette kirjutanud, mida koolid peavad tegema, kui on märgata, et lapsel on õppimisega raskusi ja ta vajab spetsiaalabi ühes eriklassis. Kool peab näitama, et õpetajad on proovinud last mitmel viisil aidata. On tehtud õige diagnoos, mis näitab, et lapse õppimishäired on tingitud mingist erilisest põhjustest. Ja kooli komitee otsustab, kuidas see laps peab abi saama.

Järgnevalt ma kirjeldan natuke neid erinevaid õppimishäireid, mida ma enne nimetasin. Samuti proovin ma näidata, millist abi on meie koolides nendel lastel võimalus saada.

1) Esimene kategooria on õppimishäired, mis on põhjustatud käitumisest või hingelisest seisundist. Kõige silmatorkavamad näited on need lapsed, kes teistega palju kaklevad, löövad, hammustavad. Nad on tihti ebasõbralikud teiste laste või täiskasvanute vastu, nad räägivad vastu või vannuvad. Nende probleemidega võivad veel seotud olla teised tundemärgid, näiteks laps ei oska teiste lastega või täiskasvanutega seguneda või käituda, või lapse käitumine on meie kultuuris vastuvõetamatu. On teisi lapsi, kellel on erakordsed hirmutunded normaalses olukorras, või on laps alaliselt õnnetu või masendatud. Ma tahan ka toonitada, et selliseid häireid on igal lapsel, aga kui see käitumisviis juhtub tihti ja on niivõrd erinev sellest, mis peaks olema ja lapse õppimine on takistatud, siis

on põhjust hakata teistele abinõudele mõtlema.

Probleemid, mis on tingitud käitumisest või hingelistest põhjustest, võivad tekkida enamasti kolmel põhjusel. Need on bioloogilised põhjused, perekondlikud põhjused või halvad koolikogemused. Kui need on bioloogilised põhjused, siis võib geneetika näiteks oma osa mängida. Laps võib pärida haiguse oma vanemate käest. Teised bioloogilised põhjused võivad olla neuroloogilised või lihtsalt see temperament, millega üks inimene sünnib. Kui need põhjused on perekondlikud, siis uurimistööd näitavad, et lapse vahekord oma vanematega mõjutab lapse arenemist. Kui tekivad probleemid lapse ja ta vanemate vahel just eriti distsipliini pärast, võivad lapsel tekkida käitumise probleemid, mis mõjutavad ka tema õppimist koolis ja just eriti kui see olukord on kestnud pikka aega. Kui lapsel on halvad kogemused koolis, siis tema koolielu ei ole õnnelik. Ta võib-olla ei saa teiste laste või õpetajatega läbi, teda on raske distsiplineerida, sest ta peab ju igasuguste reeglite järgi käituma. Laps võib-olla ei saa õppimisest ka aru, nii et terve ta koolielu on ainult negatiivne. Tulemuseks võivad tihti olla käitumisprobleemid või hingelised häired.

Ma tahan aga ka toonitada, et eelmainitud näited ei ole mitte ainukesed põhjused, millest võivad tekkida käitumis-, hingelised või õppimishäired. Need on ainult mõned näited võimalikkudest põhjustest.

Lastele, kellel on õppimishäired, mis on tekkinud halva käitumise pärast või hingelistel põhjustel, antakse tihti abi erioõpetajate poolt. Laps töötab ühe erioõpetajaga teatud tunnid iga päev, või nad on eriklassis teiste noortega, kellel on umbes samasugused õppimishäired. Nendes klassides tavaliselt ei ole üle kaheksa õpilase. Osa ajast nad veedavad eriklassis, teise osa aga ka teiste lastega ühes tavalises klassis.

On ka lapsi, kellel on suuremad probleemid, nii et kool ei ole enam võimaline neid aitama. Neil on rohkem spetsiaalravi vaja ja mõnel lapsel on vaja ka psühhiaatrilist abi.

2) Koolides kõige suuremal osal lastest on »õppimisvõimetus» (learning disability). See on õppimishäire, mis väljendub ainult õppimises ja seltskondlikus läbikäimises ja see tuleb esile just mõtete edasiandmises kas kirjalikult või suusõnaliselt. Nende laste õppimistulemused ei vasta nende võimetele. Need lapsed on tavaliselt normaalse ja tihti sellest isegi kõrgema intelligentsiga, aga nende saavutused ei näita seda.

Järgnevalt mõned näited lastest, kellel on õppimisvõimetus.

Need lapsed on tihti üliaktiivsed. Nad ei saa istuda oma kohal, vaid käed, jalad, mõtted ja nad ise kogu aeg liiguvad ringi. Nad võivad minna ühe töö juurest teise juurde. Nad ei suuda istuda oma kohal ja kuulata, mida õpetaja räägib. Tihti peab arst nendele lastele kirjutama rohu, mis neid paneb natuke aeglasemalt ja ennast kontrollivalt käituma. Mõnel teisel lapsel võivad olla koordineerimisprobleemid. See tuleb esile suurte kehamuskliite kasutamisel, näiteks võimlemistunnis või teistel spordialadel. Siis võivad neil ka olla probleemid väikeste keha musklitega (näit. näppudes), mida laps kasutab, kui ta kirjutab, lõikab kääridega või teeb mingit käsitööd. Samuti võivad lastel olla nägemisprobleemid. Neil on raske maha kirjutada tahvlilt või raamatust oma vihikusse ilma vigu tegemata. Tähed kas jäävad välja, on vales järjekorras või jäävad sõnad lihtsalt vahele. Põhjus pole selles, et need lapsed ei näe, vaid kui silmad on näinud mingit sõna ja aju peab andma läkituse edasi, siis läheb ajus midagi valesti ja läkitus läheb kaotsi. Sellel lastegrupil on alati raskusi, kui nad peavad midagi õppima nägemise kaudu. Samuti on nendel lastel lugemisraskused.

Teistel lastel jälle on raskusi õppida midagi kuulmise kaudu. Kui õpetaja seisab klassi ees ja peab tundi, siis pole probleem mitte selles, et laps ei kuule, mida õpetaja räägib, vaid hoopis selles, et kui aju peab mingi läkituse üle kandma, siis võib see kaduma minna või reageerib laps sellele valesti. See on eriti märgatav, kui laps peab midagi pähe õppima või meeles pidama ja informatsioon on tulnud kuulmise kaudu. Mõnel lapsel on võimatu laulusõnu meeles pidada või midagi korrata, kui ta seda on just kuulnud. Ka paljudel täiskasvanutel on väga raske kellegi telefoninumbrit meeles pidada. Kui see inimene selle aga üles kirjutab, jääb see kohe meelde. Nii on ka lastega. Mõned õpivad paremini, kui informatsioon tuleb nägemise kaudu ja teised siis, kui informatsioon tuleb kuulmise kaudu.

Tahan veel mõned iseloomustavad näited tuua lastest, kellel on õppimisvõimetus. Nendel ei ole palju sõpru, sest tihti puudub neil oskus teiste lastega läbi käia. Nad ei ole õnnelikud lapsed, vaid nendel on väga halb eneseusaldus. See tekib muidugi, kui lapsel on olnud koolis ainult halvad kogemused. Tihti on neid lapsi raske tundma õppida, sest nende käitumine võib muutuda väga kiiresti. Ühel hetkel nad võivad olla väga sõbralikud ja siis järgmisel hetkel see laps võib muutuda väga kurjaks või ebasõbralikuks ilma mingi põhjuseta. Nad võivad ka väga äkiliselt reageerida igasugustes olukordades. Näiteks kui nad peavad mõnda sõna lugema, siis nad

lihtsalt ütlevad esimese sõna mis pähe tuleb. Samuti nad võivad väga äkiliselt lüüa teist last kui sel ainult kogemata neid puudutab. Ja muidugi on nendel suurimad probleemid lugemises, matemaatikas ja kirjutamises.

On tehtud väga palju uurimistöid, et leida põhjusi, miks lastel võib tulla õppimisvõimetus ja senini ei ole õiget vastust leitud. On teada ainult, et kombinatsioon mitmest põhjustest võib esile kutsuda õppimisvõimetuse.

Lapsel võib tekkida peaajuvigastus, mida tavaliselt ei ole aga võimalik diagnoosida neuroloogilisel läbivaatusel. Arvatakse, et lapsepõlves teatud haigused nagu ajukelmepõletik või sarlakid võivad jätta märgi, mistõttu teatud osa peaajust ei funktsioneerigi kõige paremini. Teised minimaalsed vigastused võivad tekkida juba sünni eel, kui lapse emal on mingi haigus, näiteks leetrid, või kui ema kasutab liiga palju alkoholi või uimastusvahendeid. Samuti võivad peaajuvigastused tekkida sündimisel. Arvatakse ka, et laps võib pärida õppimisvõimetuse ühe oma vanema käest. Viimasel ajal arvatakse veel, et allergiad või alatoitus lapsepõlves võivad põhjustada õppimisvõimetust. Kui lapsel on õppimisvõimetus, siis võib juba varakult algkoolist peale märgata, et lapsel on koolis raskusi. Kõige raskem on siiski nendel noortel, kes on teismelised. See on eriti raske kasvuaeg, igasugused teised probleemid võivad tekkida just selles vanuses, aga kui nendel noortel on ka õppimisvõimetus, siis on koolielu nendel veel eriti raske. On teada, et väga suur protsent neist noortest tuleb varakult koolist ära või nad sattuvad seadusega vastuollu.

Koolides need lapsed saavad abi jälle eriopetajatelt. Kui nendel on raskekujuline õppimisvõimetus, siis neid pannakse eriklassi, kus on umbes 8 last. Selles klassis nad veedavad enamuse oma päevast, kuigi mõneks aineks nad lähevad ka tavalisse klassi. Teine grupp lapsi, kellel on õppimisvõimetus kergemal kujul, jääb ikka oma tavalisse klassi ja töötab eriopetajaga võib-olla ühe või kaks tundi päevas. Enamus lapsi koolides on selles kategoorias. Tahan ka mainida, et väga palju noori, kellel on õppimisvõimetus saavad ka ülikooli minna. Viimastel aastatel on ülikoolid kaunis teadlikud nendest noortest ja nende vajadustest. Tihti need lapsed kasutavad loengutel magnetofoni, sest nendel oleks võimatu kõike seda maha kirjutada, mida professor räägib. Isegi eksamite ajal võimaldatakse neil magnetofoni kasutada või antakse rohkem aega eksami lõpetamiseks. Pidage meeles, et mõned nendest noortest on väga targad, aga nende õppimisvõimetus takistab nende õppimist ja selleks on

nendel eriabi vaja.

3) Kolmas kategooria lapsed kes on eriklassides, või saavad eriabi, on need, kelle õppimisvõime on madalam kui normaalsetel lastel. Tavaliselt nende laste väljendusoskus on ka madalam kui teistel lastel, samuti võib nende füüsiline, hingeline ja seltskondlik areng olla madalam.

Neil kulub tavaliselt rohkem aega uute mõistete õppimiseks, mille tõttu ühe õppeaasta materjali omandamiseks läheb neil vaja poolteist kuni kaks aastat. Need lapsed võivad ka olla eriklassides, kas suurema osa päevast või üks või ainult kaks tundi. Ma tahan aga nimetada, et see grupp lapsed ei ole mitte nõrgamõistuslikud. Koolides on ka olemas eriklasse nende lastele. Kuigi need lapsed võivad olla diagnoositud nõrgamõistuslikena on neil siiski kasu sellest, kui nad käivad tavalises koolis ja on teiste lastega koos, kellel nad võivad palju õppida. Kuigi enamuse aega nad veedavad eriklassis, on viimastel aastatel rõhutatud, et need lapsed peaksid osa ajast veetma tavalises klassis, kasvõi ainult muusika- või võimlemistunnis.

4) Selles grupis on lapsed, kes on äärmiselt andekad, mistõttu neil oleks kasulik olla eriklassis teiste samasuguste lastega. Üks eriopetaja töötab nendega ja seal rõhutatakse nende laste loomisvõimeid ja kõrgeid akadeemilisi saavutusi. Need lapsed on tihti silmapaistvad, sest nende sõnavara nende vanust arvestades, on väga arenenud. Neil on huvi paljude alade ja asjade vastu ja juba noorena demonstreerivad nad juhivõimeid. Nad on head lugejad ja loevad ka väga palju. Nende akadeemilised saavutused on silmapaistvalt teistest ees. Ja enamuse neist on rõõmsad, abivalmid ja sõbralikud. Nende eriklassis on maksimaalselt 25 last.

Ma olen teile andnud lühikese ülevaate nendest suurematest gruppidest erandlikkudest lastest. Peale nende on ka veel eriklassid lastele, kellel on raskusi keelekasutamises, kas siis seda kuuldes või rääkides. Samuti on eriklasse lastele, kellel on kehalised defektid, nad peavad kasutama ratastoole või neil on erilist abi tarvis mõnede teiste defektide pärast, näiteks erilist hingamisaparaati. On veel lapsi, kes on eriklassis põhjusel, et nad on pimedad või kurdid.

Aga enne kui üks laps määratakse eriklassi, peab lapse õpetaja palju muudatusi klassis tegema ja proovima aidata seda last. Kui kõik need muudatused ja ekstraabi ei aita, siis peab kooli psühholoog last testima ja kindlaks tegema, mis takistab selle lapse õppimist. Tavaliselt psühholoogid annavad teste, mis näitavad, kui arukas laps on (IQ), millised on lapse õppimisvõimed ja peale selle

võivad nad veel kasutada teisi teste, mis näitavad millistel aladel on nendel lastel õppimisvõimetus, kas on see nägemise või kuulmise kaudu. Samuti on teste, mille abil psühholoog võib kindlaks teha lapse hingelise olukorra. Peale psühholoogilise testimise peavad olema ka kooli ja lapse õpetaja poolt antud andmed, mis näitavad, kuidas laps koolis õpib, millistes oludes ja mis aladel tal on raskusi.

Kokkuvõtteks tahan nimetada, et koolides on meil lapsi erinevate õppimishäiretega ja sellepärast ka erinevate vajadustega. Ontario Haridusministeeriumi seaduste kohaselt peavad koolid nendele lastele kõige sobivama hariduse andma ja aastast aastasse neid jälgima ja vajalikke muudatusi nende koolielus tegema. Lastevanematel on ka õigus aktiivselt osa võtta ja ühes kooliga soovitusi teha lapse heaoluks. Ja sellepärast on vajalik koguda nii palju andmeid kui võimalik iga lapse kohta, et neid kõige paremini aidata. Me oleme kõik erinevad, aga see grupp erandlikke lapsi, keda ma olen täna kirjeldanud, on veel eriti erinevad. Katsume neist aru saada ja meeles pidada nende erilisi vajadusi.

Reet Lambur

»VANAMOODI» ÕPETAJA TAAS ÕPETAMAS

Viibides eemal õpetamisest üle kümne aasta, on mind muudatused õpetamises ja õpilastes vast rohkem tabanud kui neid, kes on vaheaegadeta koolitöös olnud. Kõik need aastad, kui küürisin põrandaid ja pesin lapsemähkmeid, unistasin ma kaduma läinud õpetamisrõõmust ja rahuldusest.

Tagasi minnes olen aga vähem rahuldust leidnud, kui ma lootsin. See on muidugi mitmest tegurist tingitud. Esiteks on mu tähelepanu ja energia, mis oli varasematel aastatel suunatud ainult koolile, nüüd jagatud viie lapse ja mehega ning kõigega, mis sellega kaasub nagu söögikorrad, pesupesemised, majakoristamised jne.

Teiseks õpetan nüüd »Basic» ja »General» kursuse õpilasi, kes on sunnitud õppima prantsuse keelt ministeeriumi nõuetel, kuna varem aastatel osakonnajuhatajana õpetasin kaheteistkümnenda ja kolmeteistkümnenda klassi õpilasi, kes olid ise motiveeritud, kuna nad olid selle ala valinud.

Kolmandaks, kuna pean peaaegu igal aastal kooli muutma õpilaste kahanemise ja õpetajate ülekülluse tõttu, on raske sisendada kooliõpilastesse positiivset suhtumist.

Peapõhjuseks on ehk siiski teatud muudatused õpilaste seas. Ma

olen väga häiritud neist õpilastest, kes on väga enesetargad, ja neid on külluses. Neil puudub enesedistsipliin ja respekt autoriteedi vastu. Töökus ja ind saavutada keeleoskust puudub samuti. Seevastu on nad huvitatud headest hinnetest ja on valmis petma ilma mingi häbitundeta. Esimene üllatus tuli vanemalt, kes tuli tütreaga kooli, et protesteerida, sest ma olin petmise pärast tüdruku paberi katki rebinud. See noor preili oli juba kahel korral kümnenda klassi kursuses läbi kukkunud ja oli veendunud, et tal oli täielik õigus kolmandal korral pettusega läbi saada. Teisel korral, mil rääkisime klassis, kui paha on valedega püüda edasi saada, väljendas üks poiss kõikide kuuldes arvamust, et kui nad ei kasutaks vale nime, nende pere ei saaks korterit, kuna vanemad on uimastusvahendite müügi-ga tegelema.

Lähemalt nende õpilaste kodust elu uurides olen leidnud, et korralagedus on normaalne nähe. Söögikorrad ja magamisajad, samuti väljaskäimised on lapse enda otsustada. Purunenud abielud ja ebamoraalne elu ümbritsevad tihti neid lapsi.

Näitena nimetan üht ilusat, tarka 14-aastast tütarlast, kes tuli märtsikuus meie kooli. See oli talle sel aastal neljas kool, kuna ema elas koos neljanda mehega sellel aastal. Nägin, kuidas tütarlaps peaaegu silmanähtavalt kaotas oma võime koolitöõga toime tulla.

Teine kurb näide oli tütarlaps, kes unustas oma päeviku mu klasi-siruumi, ja pilku sellesse heites nägin lapse ahastust selle üle, et ta emal ei olnud tema jaoks aega. Kolmel õhtul järjest oli ta kirjutanud oma pettunud lootusest emaga koos ühte mängu mängida. Tütar pani mängu välja ja esimesel kahel õhtul leidis, et ema oli määranud kohtamise selleks ajaks ja kolmandal õhtul, kui nad olid juba asunud mängu juurde, tuli ema kavaler ukse juurde ja mäng jäi sinna paika.

Lastel olid tõsised raskused koolis, aga mida me võime oodata neilt, kui nad ei ole korralikult söönud ega maganud ja nende elu koosneb täiel määral televiisori labastest seerianäidenditest.

Minu isiklik arvamine on, et TV avaldab väga kahjulikku mõju meie noorsoole. Magamata oleku ja passiivse naudingu kõrval annab see lastele ja noorsoole täielikult vale pildi elust ja viib neid vastuollu nende tegeliku elu ja lootustega. Rikkad, ilusad inimesed, kelle iga soov saab rahuldatud ausalt või valega ja väevõimuga ühelt poolt, brutaalsus ja ebainimikkus teiselt poolt, on nende alaline elumoodus.

Keele alal on ka huvitav filosoofiline muudatus aset leidnud. Dr. Spocki liberaalsus on nüüd ebapopulaarne koduses kasvatuses, aga

keeleliselt on teatud tendents aset leidmas, et seda adopteerida.

Rõhk on nüüd sellel, et õpilased räägiksid vabalt oma seisukohast, ilma et õpetaja segaks vahele ja hävitaks lapse enesekindlust. Õpetaja peab olema »resource» isik, selle asemel et õpetada.

Mina olen isiklikult väga häiritud ebakorrektest häälamisest. Kui kuulen John Turner'it vägistamas prantsuse keelt, mõtlen et küll on kahju, et ta prantsuse keele õpetaja ei viimistlenud ta täishäälilikuid. Aga see viimistlus on võimalik ainult kordamise, korrigeerimise ja päheõppimise kaudu ja need on nüüd kõik »tabuud».

Sama liberaalsuse tõttu leiame ka keskkoolis õpilasi, kes ei oska ei lugeda ega kirjutada. Aga kuidas võiks last läbi kukutada? See mõjuks ta enesekindlusele halvasti. Pealegi on kindlaks tehtud, et need lapsed, kes ei ole koolis koos omavanuse grupiga, langevad koolist välja ja neist ei saa produktiivseid kanadalasi. Ma kahtlen, kas antud olukord annab paremaid tulemusi.

Teiseks on meil nn. »Special Education» õpilased tavalistes klassides – just paremates klassides senini – aga tendentsiks on ka paremate õpilaste »segregeerimist» likvideerida, nii et keegi ei tunneks end paremana või alamana.

Õpetajana tunnen ma muidugi kaasa nendele lastele, kellel on raskusi mentaalsetel või emotsionaalsetel põhjustel. Tunnen kaasa ka tavalistele õpilastele, kes vajavad õpetamist ja abi.

Õpetajal on väga raske neid tavalisi õpilasi aidata, kui klassis on nii palju probleemlapsi, kelle peaeesmärk on klassi saboteerida, et varjata piinlikkust, kui nad ei suuda ega taha toime tulla päevakavaga.

Kaasõpetajatega rääkides on mitmed inglise keele õpetajad avaldanud oma pahameelt selle üle, et teadmiste tase langeb igal aastal tahes-tahtmata antud olukorras.

Minu arvates on võimalik igal noorel keelt õppida, kui õpetaja on valmis intelligentselt tarvitama keelestruktuuri, kordamist, korrigeerimist ja päheõppimist.

Vaatamata kõikidele negatiivsetele külgedele, mida olen välja toonud, tunnen ma siiski suurt rõõmu muudatustest, mis aset leiavad keele alal nende õpilaste seas, kes minu karmi käe alt läbi käivad.

Helgi Leesment

EESTI KEELE ÕPETAMISEST VÕÕRKEELENA

1. Laste õpetamise eesmärgid

Kõigepealt tahaksin nimetada, et siin Torontos on keelt mittevõimaldavatel lastel võimalus alata eesti keele õppimist eesti lasteaias (3-6 aasta vanuses). Eesti täienduskoolis on eriklass nendele lastele, kelle vanus on 7-14 aastat. 15 a. vanuses võib teismeline minna täiskasvanute klassi, kus vanuse ülemäär ei ole.

Õpetajad, kes neid lapsi (ja ka täiskasvanuid) õpetavad, peaksid olema positiivsed, leidlikud ja heatahtlikud laste vastu. Tunnid peaksid olema hästi ettevalmistatud ja eriti huvitavad. Eesti koolis käimine peab tunduma lapsele toredana. Lapsele tuleks sisendada head tunnet oma saavutuste üle. Ka vanematel ja vanavanematel on uhkusetunne, kui laps teeb edusamme koolis – ka eesti koolis.

Miks tahab laps, kes ei kõnele eesti keelt, käia eesti koolis? Mis on tema ja tema vanemate eesmärk? Mis on meie õpetajate eesmärgid neid õpetades?

Eesti ühiskond peaks olema aktiivne, nii nagu see on Torontos. Meil on suvekodud, kuhu lapsi ilma eesti keeleta vastu ei võeta (Jõekäär). Teises suvekodus (Seedriorul) võetakse vastu neid, kes on nõus eesti keelt suvekodus õppima. Meil on eesti skaudi- ja gaidiorganisatsioonid. Meil on rahvatantsugrupid, võimlemisgrupid, pühapäevakoolid, akadeemilised organisatsioonid jne.

Tihti juhtub, kui laps saab teatud vanusesse, kurdab ta vanematele: »Miks teie minuga eesti keelt ei ole rääkinud? Nüüd ma ei saa kuuluda eesti organisatsioonidesse.« Nii et eesti ühiskond, kuhu laps tahab kuuluda, on ka väga tähtis. Kui laps hakkab käima eesti koolis, on tal vähemalt killuke lootust ühineda mõne toreda eesti organisatsiooniga.

Olen vist ise suur optimist, kui loodan, et laps, kes on eriklassis hästi õppinud 3 aastat (mõni isegi vähem), läheb eriklassist ära tavalisse klassi. Muidugi peavad vanemad kodus neid lapsi järjekindlalt edasi aitama. Kuna need lapsed on aastatelt vanemad kui lapsed üldklassides, siis peaksid nad minema teise või kolmandasse klassi. Aastate jooksul on mõnigi eriklassi laps edasi õppinud eesti koolis, aga täienduskooli lõpetajaid on nende seas olnud vähe.

On tehtud uusi uurimusi kakskeelse kohta, mida on huvitav ka eesti keele suhtes kõrva taha panna.

1. Kõige ideaalsem on, kui laps omandab eesti keele oma esimese keelena – emakeelena – hällist peale.
2. Aga kui laps on alguses ükskeelne (asukohamaakeelne) ja õpib

teist keelt hiljem, siis mõned uemad uurimistööd on ootamatult näidanud, et vanemad lapsed (10-14-aastased) õpivad suhteliselt kiiremini kui nooremad lapsed (Ervin Tripp'i uurimus 1974 ja Snow' ja Hoefnagel-Hoehle uurimus 1978).

Olen aga ise kogenud, et kodune abi kas vanematelt või vanavanematelt on toonud kõige paremaid tulemusi vaatamata lapse eale.

2. Lastele võõrkeele õpetamise metoodika

Vähemalt pool ajast koolis, kas üks õhtu nädalas või paar tundi laupäeviti, peaks õpetus toimuma eesti keeles.

Kuna õpetan prantsuse keelt inglise keelt kõnelevatele lastele, siis pean ütleva, et õpetan prantsuse keelt peamiselt prantsuse keeles. Näiteks lapsed väljaspool klassi tervitavad mind Mme. Nippak ja tarvitavad minuga kõneldes prantsuse keele fraase näit. »Bonjour! Ça va?»

Eriklassis teretame ja räägime ja õpime keelt eesti keeles, kui on võimalik. Muidugi iga päev pool tundi keelt õppida on parem kui kaks tundi ühel õhtul. Sellepärast on eesti keele õpetamisel kodutöö väga hädavajalik. Teeb palju vahet, kas last kodus aidatakse nädala jooksul või on ta töö ainult pooleldi tehtud õhtul enne eesti kooli.

Siin Toronto eesti koolis on õppetunnid 40 min. pikad, viieminutiliste vahetundidega — kolm 40-minutilist tundi õhtu jooksul. Seetõttu olen tarvitanud prantsuse keele õpetamise kogemusi ja kohandanud need eesti keele õpetamiseks mittevaldajatele.

Õhtu jooksul kasutan 6-7 faasi, mille kaudu õpetan eesti keelt kui võõrkeelt:

- 1) Mänguline algus — teretamine.
- 2) Vana materjali kordamine — kodutöö läbivõtmine.
- 3) Uue materjali esitamine.
- 4) Lapse arusaamine uuest materjalist.
- 5) Kordamine — uue materjali kasutamine teistsugustes lauses.
- 6) Kodutöö selgitamine.
- 7) Laulud — mängud (enne kojuminekut).

Kodutöölehed (harjutused, õpetaja poolt valmistatud ja paljundatud) antakse kätte alles viimases osas. Muidu laps uurib seda kirjalikku kodutööd ja ei kuule huviga esimesi faase õppetunnist. Teiste sõnadega: tema tähelepanu on muule suunatud ja ta teab, et kui ta on suvisõnaliselt uue materjali ära õppinud, siis on tal kirjalikku kodutööd hiljem kergem teha.

1. *Mänguline algus*: teretamine — see osa on mõeldud lapse tähele-

panu köitmiseks algusest peale – meeldival moel.

Näiteks laul »Tere – kuidas käib su käsi?» on tõlgitud prantsuse keelest eesti keelde, aga lauldakse eesti viisil »Kägu»:

Õpetaja: Tere! Tere! Kuidas käib su käsi?

Lapsed: Tere! Tere! Kuidas käib su käsi?

Õpetaja: Pole väga viga!

Lapsed: Pole väga viga!

Kõik: Tere, tere, tore olla koos!

See osa peab olema lühike. Võib ka tarvitada käenukkusid või kinnasnukkusid, kui on nooremad lapsed. Vahest mõni lühike jutt on ka hea alguseks (muidugi lihtsas eesti keeles).

2. *Vana või eelmise tunni materjali kordamine*, näit. teemal »ilm».

Õpetajal on kaardid ja ta küsib lastelt: »Missugune on ilm?»

Sama pilti võib kasutada mitu korda ja küsida samale pildile vastust mitmelt lapselt. Esimene laps teab vastust ja järgmised ainult kordavad seda, mida esimene ütles.

Teha sama harjutust suusõnaliselt kõikide kaartidega.

Kui laps kehvasti hääldab, siis parandada õpetaja poolt, kuni hääldamine on õige (ühest korrast peaks jätkuma).

Kuna teema »ilm» oli eelmise tunni uus materjal, siis tuleb nüüd kodutöö läbi võtta. Kui klassis on ka vanemaid lapsi, siis nendele on antud teha teine või lisaharjutus; kui teema »ilm» on ka harjutseseraamatus või muus õpikus, siis võetakse ka see läbi. Tehtud töö eest saavad lapsed tähe või muu kleebitava eseme, näit. liblika, lehele kleepimiseks. Laps peab oskama vastata küsimustele või vähemalt ühele küsimusele töölehel, enne kui saab kiituseks tähe.

3. *Uue materjali esitamine*. Uue materjali kordamine laste poolt peab alati toimuma ühiselt, enne kui laps kordab sõna või lauset üksikult. Kordamine võib olla ka 2 või 3 laste gruppides. Siin on tavaliselt tahvlit vaja.

Näiteks, kui uueks teemaks on »kehaosad», on tahvlile joonistatud inimene. Õpetaja näitab pea peale ja ütleb: »Pea». Algul kõik kordavad: »Pea» ja siis peavad mitu last üksikult kordama: »Pea». Niisamuti tuleb esitada teisi kehaosasisid.

Oleneb laste oskusest, aga kui on grupp nooremaid lapsi, siis õpetada ainult pea osad; hiljem ülejäänud keha. Vanemale grupile võib ka mitmust õpetada, näit. põlv – põlved jne.

Kehaosad on ka raamatus »Õpime eesti keelt» – nii et lapsed saavad neid sõnu raamatust kirjalikult kontrollida.

Selline kordamine võib tunduda liialdatud, aga on vajalik, et laps kuuleks ja hääldaks sõnu, enne kui ta näeb neid kirjalikult.

4. *Lapse arusaamine*. Siin võib paluda ühte last, et ta mängiks õpetajat ja küsiks teistelt, pilte neile näidates: »Mis see on?»

Vastus peab olema: »See on . . .» või »Need on . . .».

Tihti lasen ühel vanemal või edasijõudnud lapsel olla õpetaja.

5. *Kordamine – uue materjali kasutamine teistsugustes lausetes* – raamatust või tahvlilt. Siin on häälamine eriti tähtis ja õpetaja võib küsida: »Mis see on? Mis need on?» näidates omaenda ninale, juustele jne.

Teine moodus on tahvlilt korrata. Näiteks: »Jennifer, tule tahvli juurde! Näita mulle, kus on nina!» – Jennifer näitab ja ütleb: »See on nina» – »Näita mulle, kus on kõrvad?» – »Siin on kõrvad.» Jne.

6. *Kodutöö väljajagamine*. Väike seletus, mida teha. Lapsed kirjutavad paar vastust oma lehele. Alles siin on inglise keelt vaja – sest mõnda asja tuleb inglise keelde tõlkida.

7. *Laulud ja mängud* – viimases tunnis on tore laulda »oma» laule, koos salme ütelda või lühikesi jutte lastele ette lugeda. Jutt ei tarvitse olla selline, kus laps iga sõna teab või mõistab – peaasi, et laps jutu mõttest aru saaks. Olen oma klassides siiski rohkem mängu tarvitanud:

1) *Paaris meelespidamise mängud*: Paarimäng, kus igast loomast on kaks kaarti. Tuleb kõik kaardid ära segada ja lauale tagurpidi panna. Üks laps võib korraka kaks kaarti ümber pöörata. Siis ütleb ta (näiteks): »See on part; see on hobune,» ja kuna need ei ole paar, paneb nad jälle tagurpidi lauale. Kui laps paari saab, peab ta ütleva: »Need on hobused.» (Kui see on alguses raske, siis ütelda: »See on hobune.» Oleneb sellest, kas on õpitud mitmuses loomi). Kellel on kõige rohkem paare, on võitja.

Käändeid ma ei õpeta nimepidi – näiteks kaasaütleva käände asemel räägin ma ga-lõpulistest sõnadest: ma sõidan autoga, lennukiga, trammiga, rattaga. (ga = inglise keeles with, by).

2) *Arva ära, mis sõna see on?* Tahvlit on vaja. See mäng on hea tähtede tundmiseks ja häälamiseks. Kas seal on . . . täht? Lapsed võivad ka sõnu välja mõelda ja võtta õpetaja osa.

3) *Meeskonnamängud*: 2 meeskonda. Nende mängude abil võime korrata palju teemasid, mis on juba õpitud, näiteks riie-tusesemed ja värvid. Ütleme: »punane kleit» on õige vastus. Mõlemast meeskonnast tõuseb üks laps püsti ja see laps, kes saab õige vastuse esimeseks, on võitja. Tema meeskond saab punkti. Punktide arv on tähtis, et võita.

Meeskondadega saab palju sõnu ja lauseid õppida, näiteks arve,

kus õpetaja ütleb: »Kuus ja kaks on . . .».

4) *Rüüdest väljalõigatud poiss ja tüdruk* – riided neile selga panna ja küsida: »Mis on tal peas?» Vastus: »Tal on müts peas.»

5) *Mõned praktilised tööd:*

i) Kellaajad. Näiteks lehe ülaserval seisab: »Tavaline päev Jennifer'i elus.» Leht jagada 8-sse ossa ja igasse panna üks kellaæg, näit.

- Kell pool 8 tõusen ma üles.
- Kell 8 söön ma hommikusööki.
- Kell pool 9 lähen ma kooli jne.

ii) Joonista oma perekond ja ütle, mida nad teevad.

iii) Koostada kahekõne õpitud sõnadest. Sellest tuleb kahekõne ühe teise õpilasega klassis. Siis esitatakse see väike näidend klassile. Vahest võivad mitu paari tarvitada sama kahekõnet.

Mänge ja töid on mitmesuguseid – ja tarvitaksin meie aega liiga kergemeelselt, kui loeksin teile ette veel terve rea mänge.

6) *Laulud:*

i) lihtsamaid laule lauldakse klassis koos õpetajaga.

ii) Laulud, mida lauldakse teiste lastega koos, näiteks jõululaulud, laulud Vabariigi aastapäevaks. Ka laulda koos kooli üldkooriga. Nii tunneb laps ennast osana koolist.

3. Teemad, mida võiks kasutada õppekavas

Värvid, ilm, kehaosad, riitusesemed, lauanõud, keedunõud, eined: hommiku-, lõuna- ja õhtueine. Puuviljad, aedviljad, juurviljad, arvud, käskiv kõneviis, tegusõnad, mööbel, toad majas. Loomad: kodu- ja taluloomad, eitav kõneviis, aastaajad, lihtminevik, eesti keele idioomid, eesti vanasõnu. Eesti maakaart: kust on pärit laste emad, isad, vanavanemad. (Väga lihtsalt.)

4. Testid ja eksamid. Tunnistused

Väga tähtis, et lastele anda teha teste kuue nädala tagant nii kirjalikult kui ka suusõnaliselt. Testid ei tarvitse olla väga pikad. Kui lapsed ette teavad, et on teste tulemas, õpivad nad üldiselt paremini. (Näide näidata.)

Meie tunnistus on kakskeelne – aga märkused olen kirjutanud ainult eesti keeles. Tunnistused antakse välja kaks korda aastas.

5. Õpperaamatud

Kõige rohkem tarvitan omatehtud töölehti, kuna eriklassis on

igal aastal erisuguste teadmistega lapsed.

Järgmisi raamatuid on hea abiks võtta, kui lastel on teatud tase olemas:

- a) Õpime eesti keelt – Sydney Eesti Täienduskool, 1980.
- b) Meie eesti keel I · töövihik – Stockholm, 1982.
- c) Eesti keele harjutustik I – Valdek Lenk, Toronto, 1974.
- d) Õpeta mind lugema I ja II – Valdek Lenk, Toronto (II osa on parem suurematele).
- e) Laule, mängu ja tantse väikestele.

On hea teha vihik eestikeelsetest lauludest ja igale lapsele välja jagada.

Helgi Nippak
(Toronto)

PRAKTIISI JUHISEID ÕIGEKEELSUSSÕNARAAMATU KASUTAMISEL

On öeldud, kui kaob keel, siis kaob ka rahvas. Meie, eesti keele õpetajad, arvame, et see on tõsi ja püüame igat moodi oma emakeelt säilitada. Küsimus tuleb aga, mis vormis meie seda keelt säilitame ja kui palju keelt jõuame noortele edasi õpetada?

Minu arvates see vastus ei saa olla muud, kui et peame oma noortele õpetama eesti keelt täielikult – tähendab koos grammatikaga. Meie ei saa loota, et eesti keel kõlab edasi järgmiste generatsioonide suust ilma põhjaliku grammatilise tagapõhjata. Grammatika on keelte võti, mis teeb ukse lahti keelte arusaamiseks ja avab võimaluse nende tõeliseks kasutamiseks eluläbikäimistes.

Eesti keele õpetamisel on palju õpikuid ehk õpperaamatuid olemas, mille järgi saab õpetada, aga üks kõige olulisem raamat nendest on »Väike õigekeelsuse sõnaraamat.»

Kõneldes selle raamatu üle ütleb meile hr. Herman Rajamaa: »See »Väike õigekeelsuse sõnaraamat« on ikka edasi hädavajalikuks käsiraamatuks igas eesti kodus, koolis ja asutuses üle maailma. Eriti tuleb mõelda sellele põlvkonnale, kes siin võõrsil on täisealiseks saanud või saamas. – E. Muugi teos peaks igauhele alati olema käeulatuses.»

Hr. Rajamaa räägib suurt tõtt, kui ta toonitab selle raamatu vajadust nooremale generatsioonile. Peale selle, mis me saaksime vanemate eesti keelt oskavate inimeste abist, ei ole kuskilt mujalt saada kindlamat grammatilist informatsiooni eesti keele sõnade

kohta kui Elmar Muugi »Väikesest õigekeelsuse sõnaraamatust.»

Keeleteadlane Muuk koostas »Väikse õigekeelsuse sõnaraamatu» ja selle 1. trükk ilmus esmakordselt 1933. a. Peale seda ilmus veel seitse trükki sellest raamatust. Autor kavatses nimetatud trükki põhjalikumalt muuta ja täiendada, kuid saatus tabas teda kurja käega – 14. juunil 1941 arreteeriti E. Muuk Tallinnas venelaste poolt ja tema elukäik on jäänud teadmatuks.

Sellepärast ilmusid 8. ja 9. trükk muutmatul kujul. 10. järeltrükk on muudetud H. Rajamaa poolt, kuna 40 aasta jooksul on eesti keelekorralduse alal teostunud suuri muudatusi ja täiendusi. Muudatusi on olnud:

1) sõnade rööpvormides

näiteks:

Vanasti oli esitatud paralleelselt armastuseavaldus ja armastusavaldus ja nüüd eksisteerib ainult sõna armastusavaldus.

2) sõnade eristamine nimetavalise ja omastavalise liitumise alal

näiteks:

Vanasti kasutasime sõnu nagu suvikleit, suvimaja ja lendpost. Nüüd muudatuse järele kasutame neid sõnu omastavalises vormis – suvekleit, suvemaja ja lennupost.

3) eristumisi ka eri sõnade vormistikus, et näidata nende tähenduslikku erinevust

näiteks:

Ennem kasutati sõna taksi, et kutsuda sõidukit. Kuna see sõna on ka omastavas käändes taksi, siis nüüd tehakse eristumist ja väljendatakse taksiauto ehk takso, kui on juttu sõidukist.

Kuigi 10. trükis on muudatusi, siis see raamat kajastab Elmar Muugi suurt elutööd, mis oli enim juba hinnatud kõrgelt meie keelemeistri Johannes Aaviku poolt. See tilluke, mitte eriti silmatorkav raamat lahendab aga suured õigekeelsuse küsimused ja aitab hoida meie keelt kõrgel tasemel.

Raamatus on peale sõnade muutevormide käänamises ja pööramises ka tähtsamad õigekirjutuslikud juhised. Nende juhiste all on selgitusi järgmistest: tähestik, suur ja väike algustäht, k, p, t sõna algul, k,p,t helitute häälikute kõrval, häälikute ühe- ja kahekordne märkimine, b,d,g,p,t,k erandlik ühekordne ja kahekordne kirjutamine, silbitamine ja poolitamine, sõnade kokku- ja lahkukirjutamise üldjuhised ja sõnade lühendamine.

Õigekeelsuse sõnaraamatu üldine kasutamine toimub sõnastiku järgi. Sõnastiku osas on sõnade järel number, mis juhatab selle sõna tüüpsõna juurde raamatu alguses, lehekülgedel 36-83.

Sõnatüübistikus on igast **käändsõnast** antud seitse käänet:

ainsuse nimetav
" omastav
" osastav
" sisseütlev
mitmuse omastav
" osastav
" sisseütlev

Igast **pöördõnast** on antud üksteist pööret:

ma- tegevusnimi
da- tegevusnimi
kindla kõneviisi oleviku 1. pööre
lihtmineviku 1. ja 3. pööre
käskiv kõneviis
oleviku kesksõna
mineviku kesksõna
tegijanimi

ja umbisikulisest tegumoest on
kindla kõneviisi olevik
mineviku kesksõna

Selle raamatu kasutamist on kõige kergem õppida otseste harjutustega sõnade otsimisel.

P Ö Ö R D S Õ N A D

Ma-tegevusnimi (midagi tegema)	lõppema
Da-tegevusnimi (midagi teha)	lõppeda
kindla kõneviisi oleviku 1. pööre (mina teen midagi)	lõpen
lihtminevik 1. pööre (mina. . .)	lõppesin
lihtminevik 3. pööre (tema. . .)	lõppes
käskiv kõneviis (tema. . .)	lõppegu!
oleviku kesksõna (missugune? mida tegev?)	lõppev
mineviku kesksõna (missugune? mida teinud?)	lõppenud
tegijanimi (tegija, kes teeb)	lõppeja
umbisikulisest tegumoest:	
kindla kõneviisi olevik (mida tehakse?)	lõpetakse
mineviku kesksõna (mida on tehtud?)	lõpetud

Püüame leida õigekeelsussõnaraamatust järgmiste sõnade tüüp-sõnad ja muutevormid:

ALGAMA, KAHTLEMA, LÕÖMA.

K Ä Ä N D S Õ N A D

AIN SUS

nimetav (kes? mis?) vanker süü süli soodus jäine susi
omastav (kelle? mille?)
osastav keda? mida?)
sisseütlev (kellesse? millesse?)

MITMUS

omastav (kelle? mille?)
osastav (keda? mida?)
sisseütlev (kellesse? millesse?)

(Otsime nende sõnade tüüpsõnad ja muutevormid õigekeelsussõnaraamatust.)

H A R J U T U S E D

1. Siit majast pole vargatel midagi saada.
2. Ära söö nii palju suhkurt, see teeb hambatele kahju.
3. Rahvas pole hindanud mõndagi suur vaimu tema elu ajal.
4. Puhtate riidete jaoks on oma koht, aga mitte nurkas põrandal maas.
5. Eestimaa pinnal on olnud ränke võitluseid ja suuri vere valamisi.
6. Mis viga rikkatel inimestel lapsi koolitada!
7. Meie põldudel kasvatadi rukkit ja nisu.
8. Suvel ei saa köökis kärpsetest lahti.
9. Ameerikas joodakse palju musta ja mõrudat kohvi ja söödakse punast looma liha.
10. Kõigidele tõvedele ei ole leitud ravi.
11. Vaarika varredest tehtakse teed, mida joodakse külmetuse puhul.
12. Küläs pakuti peeneid rooge, lõunamaiseid puuvilje ja Prantsuse veine.
13. Karpis oli igasugusi sõrmusi, sõlesi ja kettisi.
14. Tule tõrjujad püütsid päästa rahva maja hukkamast tules.
15. Metsa kirik oli küünlatega valgustatud.
16. Kas te olete oma kartulad juba ära muldanud?
17. Külalised ei mõelnudki minema hakkata.
18. Ära tule märjade jaladega minu puhtasse tuppa.
19. Kallite raamatute kaani tehti vanasti sea nahast.

20. Meie readesse on satunud kahtlaseid tegelasi.
21. Kas tunned maad, mis Peipsirannalt käib Lääne mere kaldale ja Muna mäe metsalt, murult viib lahke Soomelahele?
22. Uus laulu lava ehitadi valmis suure kiiruga.
23. Otsin kõigile aknatele uued kardinad.
24. Tütrukud paistsivad silma oma eretate kleititega.

HARJUTUSE VASTUSED JA SELGITUS

1. Siit majast pole VARASTEL midagi saada.
varas-varga-varast-varastel (VII kk. hammas)
2. Ära söö nii palju SUHKRUT, see teeb HAMMASTELE kahju.
suhkur-suhkru-suhkrut (IV kk.)
hammas-hamba-hammast-hammastele ((VII kk.))
3. Rahvas pole HINNANUD mõndagi SUURVAIMU tema elu ajal.
hindama-hinnata-hindan-hinnanud (IV pk. tõmbama)
suurvaimu – (üks sõna, üks mõiste)
4. PUHASTE RIIETE jaoks on oma koht, aga mitte NURGAS põrandal maas.
puhas-puhta-puhast-puhaste (VII kk. hammas)
riie-riide-riiet-riiete (VII kk. murre)
nurk-nurga-nurka-nurgas (VI kk. leht)
5. Eestimaa pinnal on olnud RÄNKI VÕITLUSI ja suuri VEREVALAMISI.
ränk-ränga-ränka-ränki (VI kk. leht)
võitlus-võitluse-võitlust-võitlusi (V kk. raskus)
verevalamisi – (üks mõiste)
6. Mis viga RIKASTEL inimestel lapsi KOOLITADA.
rikas-rikka-rikast-rikaste-rikastel (VII kk. hammas)
koolitama-koolitada (mida teha)–koolitan (Ipk kirjutama)
7. Meie põldudel KASVATATI RUKIST ja nisu.
kasvatama-kasvatada-kasvatatakse-kasvatati
rukis-rukki-rukist (VII kk.)
8. Suvel ei saa KÖÖGIS KÄRBESTEST lahti.
kök-köögi-kööki-köögis (VI kk. leht)
kärbes-kärbse-kärbest-kärbeste-kärbestest (VII kk. hammas) (b jääb alles, kuna ta on algvormis olemas.)
9. Ameerikas JUUAKSE palju musta ja MÕRU kohvi ja SÜÜ-

AKSE punast LOOMALIHA.

jooma-juua-joon-juuakse (I pk. sööma)

mõru-mõru-mõru (II kk. pesa)

sööma-süüa-söön-süüakse (I pk. sööma)

loomaliha – (üks mõiste, üks sõna)

10. KÕIKIDELE TÕBEDELE ei ole leitud ravi.

kõik-kõige-kõike-kõikide-kõikidele (VI kk.)

tõbi-tõve-tõbe-tõbede-tõbedele (VI kk. jõgi)

11. VAARIKAVARTEST TEHAKSE teed, mida JUUAKSE külmetuse puhul.

vaarikas-vaarika-vaarikat; vars-varre-vart-varte-varrest.

vaarikavarest – üks mõiste (küsib missugustest varest, mitte mille varest)

tegema-teha-egin-tehakse (III pk. lugema)

jooma-juua-joon-juuakse (I pk. tooma)

12. Külas pakuti PEENI ROOGI, LÕUNAMAISI PUUVILJU ja PRANTSUSE veine.

peen-peene-peent-peeni (VI kk. keel)

roog-roa-rooga-roogi (VI kk. jõud)

lõunamine-lõunamise-lõunamaist-lõunamaisi (V kk. teine)

puuvili-puuvilja-puuvilja-puuvilju (VI kk. padi)

prantsuse – siin on ta omadussõna

13. KARBIS oli IGASUGUSEID SÕRMUSEID, SÕLGI ja KETTE.

karp-karbi-karpi-karbis (VI kk.)

igasugune-igasuguse-igasugust-igasuguseid (V kk. teine)

sõrmus-sõrmuse-sõrmust-sõrmuseid (V kk. teos)

sõlg-sõle-sõlge-sõlgi (VI kk.)

kett-kehi-ketti-kette (VI kk.)

14. TULETÕRJUJAD PUÜDSID päästa RAHVAMAJA HUKKUMAST tules.

tuletõrjujad – üks mõiste, üks sõna

püüdma-püüda-püüan-püüdsid

rahvamaja – üks mõiste, üks sõna

hukkuma-hukkumas-hukkumast

15. METSAKIRIK oli KUÜNALDEGA VALGUSTATUD.

metsakirik – nimi, üks mõiste, üks sõna

küünal-küünla-küünalt-küünaldega (VII kk. mitm. omastav on küünalde, kuigi ainsuse osastav lõpeb t-ga)

valgustama-valgustada-valgustan-valgustatud (siin on -tud

- kesksõna, mitte -dud)
16. Kas te olete oma KARTULID juba ära MULLANUD?
kartul-kartuli-kartulit-kartulid (IV kk. madal)
muldama-mullata-muldan-mullanud (IV pk.)
 17. Külalised ei MÕTELNUDKI minema HAKATA.
mõtleva-mõtelda-mõtlen-mõtelnud
hakkama-hakata-hakkan-hakanud
(k,p,t,g b,d,s,h järel ki-liide)
 18. Ära tule MÄRGADE JALGADEGA minu puhtasse tuppa.
märg-märja-märga-märgade (VI kk. leht)
jalg-jala-jalga-jalgade-jalgadega (VI kk. leht)
 19. KALLISTE raamatute KAASI tehti vanasti SEANAHAST.
kallis-kalli-kallist-kalliste (VII kk. hammas)
kaas-kaane-kaant-kaasi (VI kk.)
seanahast – näitab naha liiki
 20. Meie RIDADESSE on SATTUNUD KAHTLASI tegelasi.
rida-rea-rida-ridadesse (VI kk. sõda)
sattuma-sattuda-satun-sattunud (III pk. leppima)
kahtlane-kahtlase-kahtlast-kahtlasi (V kk. endine)
 21. Kas tunned maad, mis PEIPSI RANNALT käib LÄÄNEME-
RE kaldale ja MUNAMÄE metsalt, murult viib lahke SOO-
ME LAHELE?
 22. Uus LAULULAVA EHITATI valmis suure kiiruga.
laululava – üks mõiste, üks sõna
ehitama-ehitada-ehitan-ehitati
 23. Otsin kõigile AKENDELE uued kardinad.
aken-akna-akent-akende-akendele (VI kk.)
 24. TÜDRUKUD PAISTSID silma oma EREDATE KLEITIDE-
GA.
tüdruk-tüdruku-tüdrukut-tüdrukud (IV kk. vares)
paistma-paista-paistan-paistsin-paistsid (III pk. leppima)
ere-ereda-eredat-eredate (IV kk. tume)
kleit-kleidi-kleiti-kleitide-kleitidega (VI kk. leht)

Marju Põldmäe

*Ettekanne õpetajate suveseminaril
Järvemetsal USA-s suvel 1986*

MEIE KÕNEKEELE VIGADEST PÕÖRDSÕNADES JA NENDE NEGATIIVSEST MÕJUST ÕIGEKEELSUSELE

Ma tahaksin rääkida oma tähelepanekutest vigade kohta meie igapäevases keeles. Peame tunnistama, et meie kõnekeele õigekeelsus jätab palju soovida. Käibel on kangekaelseid vigu, mis hädapärast vajaksid parandamist, sest meie laste keeleliseks eeskujuks on see keel, mida nad kuulevad kodus ja kaaseestlastelt. Oleks tähtis eesti koolis pöörata suuremat tähelepanu niisugustele vigadele, et ära hoida nende negatiivset mõju õpilaste keelele.

Kui tahaksime saada põhjalikumalt ülevaadet grammatilistest vigadest meie kõnekeeles, tuleks meil käsitleda nii käändsõnu kui pöördsõnu. Kõike seda materjali läbi arutada ühe korraga on palju, seepärast on õigem käsitleda neid eraldi. Nii siis arutaksime seekord pöördsõna tarvitamisel ettetulevaid vigu. Selguse mõttes vaataksime läbi esiteks isikulise ja siis umbisikulise tegumoe vigased vormid.

Kui peatume hetkeks kuulama, kuidas räägitakse, siis otsekohe märkame, et inimesed teevad vigu pöördsõnades. Kõige lihtsam vigu on pöördelõppude ärajätmine. Siinkohal oleks õige aeg meil endilgi meelde tuletada, missugused on pöördelõpud kindla kõneviisi olevikus ja lihtminevikus ainsuses ja mitmuses:

	OLEVIKUS:		LIHTMINEVIKUS:			
	Ainsus	Mitmus	Ainsus	Mitmus või	Ainsus	Mitmus
I p.	N	ME	(SI)N	(SI)ME	I(N)	(I)ME
II p.	D	TE	(SI)D	(SI)TE	(I)D	(I)TE
III p.	B	VAD	S	(SI)D	I	(I)D
		(palub—paluvad)		(palus—palusid)		(pani—panid)

Nagu näeme, tuleb lihtminevikus pöördelõpu ette silp *si* või *i*, mis on lihtminevikus tunnus. Ainsuse III pöördes on oleviku *b* asemel minevikus *s* või *i* ja mitmuses samas III pöördes on oleviku *vad* asemel *sid* või *id*. Just seda viimast vormi tarvitatakse kõnekeeles valesti. Võtame näiteks sõnad *paluma*, *andma*, *mõtleva*, *olema*, *panema*, millest lihtminevikus III pööre mitmuses peab olema — *palusid*, *andsid*, *mõtlesid*, *olid*, *panid*, aga me kuuleme, et räägitakse — *palusivad*, *andsivad*, *mõtlesivad*, *olivad*, *panivad*. Näited: »Naabrid palusivad vaadata nende posti.» — »Kui nad tuppa tulivad, panivad nad kõik tuled põlema.» Siin on minevikus tunnusele *si(i)* liidetud oleviku lõpp *vad*, selle asemel, et liita lihtsalt *-d*, mitmuse III pöörde lõpp. Tuleb meeles pidada, et lihtminevikus III pööre mitmuses saab kas *-sid* või *-id* lõpu, mitte kunagi *-sivad*.

Seda *-vad* lõpu liitmist vael kohal jatkatakse ka tingiva kõneviisi olevikus mitmuse III pöördes.

Tingiva kõneviisi tunnus on silp *-ksi* või *-ks*, mis liitub sõnatüvele, millele järgneb pöördelõpp. Lauseid nagu: »On loomulik, et vanemad annaksid elu oma laste eest,» või »Ma usun, nad oleksid õnnelikumad kuskil mujal,» öeldakse aga rahvakeeles »et vanemad ANNAKSIVAD elu» ja »nad OLEKSIVAD õnnelikumad.» Siin on *-ksid* pöördelõpu asemel tarvitatud *-ksivad*. Pöördelõpp *-ksivad* sarnaneb lihtmineviku lõpule *-sivad*. Võib-olla nende tunnuste sarnasuse tõttu ongi neid niiviisi tarvitama hakatud.

Tuleb nimetada veel teist nähet tingiva kõneviisi tarvitamisel – tingiva kõneviisi olevikus kui ka täisminevikus jäetakse pöörämisel järjekindlalt pöördelõpud panemata. Räägitakse näiteks nii: »Kas sa ostaks uue auto, kui ma laenaks sulle raha,» »Kui te tooks need riided siia, ma õmbleks nad valmis,» »Nad oleks läinud heameelega teistega kaasa.» Varem oli ainuõige ütelda »Kas sa OSTAKSID, kui ma LAENAKSIN,» »kui te TOOKSITE, ma ÕMBLEKSIN,» »nad OLEKSID läinud.» Nüüd on küll kodumaal a. 1980 kehtestatud uue reegli järgi lubatud kasutada ka pöördelõppudeta vorme.

Vaataksime, mis juhtub käskiva kõneviisi muudetega käibekeeles. Teatavasti on käskiva kõneviisi tunnus silp *ku, ke, gu, ge* sõnalõpus, näiteks – *te oodake, nad elagu*. Ainuke pööre käskivas kõneviisis, mis saab veel lisaks pöördelõpu, on oleviku I pööre mitmuses: *oodakem, elagem, aidakem*. Eitavas kõnes abisõna *ära* saab ka kõneviisi tunnused: *ärge oodake, ärgu elagu, ärge aidake*. Mitmuse I pööre eitavas kõnes saab ka pöördelõpu. Nii me peaksime ütleva *ärgem oodakem, ärgem elagem, ärgem aidakem!*, aga rääkides (ja ka kirjutades) unustatakse liita pöördsõnale pöördelõpp ja me saame – *ärgem oodake imet! ärgem elage vaenus! ärgem aidake vaenlast!* Seda käskiva kõneviisi viga ei kuule palju, sest seda vormi ei tarvitata tihti.

Nüüd aga tuleme meie kõnekeele ühe sagedasema vea juurde. See on valesti tuletatud *-nud* mineviku kesksõna. Kui keegi näiteks ütleb: »Üks ei annud järele ja teine ei lõpetanud ära,» või »Miks sa ei aitanud mind hädast välja?,» siis me ei mõtlegi, et siin oleks mõni viga. Me oleme harjunud niiviisi neid vorme kuulma ja tarvitama. Ometi on neis lauseis nud-kesksõna valesti tuletatud, *ei annud* asemel peaks olema *ei andnud, ei aitanud* asemel *ei aidanud*. – Kõnekeele nud-kesksõna tundub olevat tuletatud kas ma-tegevusnimest (*vaatama-vaatanud; näitama-näitanud*) või kindla kõneviisi olevikust (*tunnen-tunnud; annan-annud*), aga mõlemad moodused

on valed. Nud-kesksõna tuleb moodustada da-tegevusnimest ja sellepärast on ta alati samas astmes da-tegevusnimega. (Kui da-tegevusnimi on nõrk, siis nud-kesksõna on ka nõrk.)

nud-vormi vigu kuuleme kõige sagedamini astmevaheldusega pöördõnades. III (Jänes II) pöördkonna sõnades, kus da-tegevusnimi on tugev, peab ka nud-kesksõna olema tugevas astmes, nagu *andma - anda - andnud; tundma - tunda - tundnud*. Näiteks lauses «Kas te olete juba sisse annud oma palvekirja?», «Ta on nii muutunud, et ma ei tunnud teda ära» on nud-kesksõna nõrgas astmes, aga peaks olema tugevas. «Kas olete andnud» ja «ei tundnud» oleksid õiged vormid.

IV (Jänes III) pöördkonna sõnades on da-tegevusnimi nõrgas astmes ja nud-kesksõna peab ka nõrgas astmes olema. Peab pöörama *märkama - märgata - märganud*, mitte *märkanud*, nagu lauses «Lapsed ei märkanud rohu sees ussi», või *hakkama - hakata - hakanud*, mitte *hakkanud*, nagu lauses «Keegi ei hakkanud koosolekul vastu rääkima.» Võib ütelda, et nud-kesksõna vigu tehakse kõige rohkem IV pöördkonna sõnades.

Edasi leiame, et teiseks sügavalt keelde juurdunud veaks on umbisikulise tegumoe kindla kõneviisi *kse*-olevik, mida kuuleme alatihti valesti räägitavat. Kui jälgime vestlusi, siis varsti püüab kõrv kinni laused: «Meie perekonnas otsustakse kõik tähtsamad küsimused ühisel nõupidamisel,» või «Takistused kõrvaldakse otsekohe,» või «Nelipühi nimetakse ka suvisted.» Viga on siin selles, et pöördõnades otsustakse, kõrvaldakse, nimetakse puudub *kse*-lõpu ees umbisikulise tegumoe tunnus silp *-ta*. Õiged vormid nendest sõnadest oleksid: OTSUSTATAKSE, KÕRVALDATAKSE, NIME-TATAKSE. Tegumoe tunnuse väljajätmine esineb just neljasilbilistes *tama-* (*dama-*) lõpulistes pöördõnades — *tar-vi-ta-ma*, *kor-ral-da-ma*. Näiteks lausetes «Neid nõusid tarvitakse ainult pühade ajal,» «Presidendi valimised korraldakse iga nelja aasta järel,» peaks «tarvitakse» asemel olema *TARVITA-TA-KSE* ja «korraldakse» asemel *KORRALDA-TA-KSE*. Tundub, et nende sõnade tüvesse kuuluv silp *-ta(ma)* eksitab, kui neid sõnu pööratakse umbisikulises tegumoes. Tüves oleva *ta*-silbi tõttu jääb tegumoe tunnus liitmata.

Kui *tama*-lõpulistest pöördõnadest tuletada umbisikulise tegumoe mineviku kesksõna ehk tud-kesksõna, siis peab see lõppema silbiga *-tatud* või *-datud*. Ometi kuuleme mõnelgi juhul, et *tud*-lõpu ees puudub tegumoe tunnus *-ta*, nii näiteks: «Pidu sai korraldud koolimajas,» peab olema *KORRALDATUD* või «Siin ei ole arvestud sõidukuludega,» peab olema *ARVESTATUD*. Siin kordub sa-

ma viga, mis tehakse *kse*-olevikuski.

Rääkides *tama*-lõpulistest pöörd sõnadest, tuleks mainida veel seda, et paljud segavad ära nende sõnade da-tegevusnime ja *kse*-oleviku eitava kõne. Da-tegevusnimi vastab küsimusele mida teha? ja peab lõppema neil pöörd sõnad -*tada*, -*dada* (tuleb katsetada, tuleb korraldada).

Kse-oleviku eitav aga vastab küsimusele mida ei tehta? ja peab lõppema -*tata*, -*data*, (ei katsetata, ei korraldata.) Lausetes: »Seda asja tuleb kiiresti otsustata,» või »Katsuge kõik ära korraltata, enne kui sõidate puhkusele.» Otsustata ja korraltata vastavad küsimusele mida teha? ja peaksid lõppema otsusTADA ja korralDADA. Sõnas »Korraltata» on veel teine viga, nimelt tuleb l, n, r järel siin kirjutada -*dada*.

Kse-oleviku eitavat vormi tehakse just vastupidi. Näiteks räägitakse: »Meie majas ei kannatada vasturääkimist,» või »Vaenlast ei ähvertada tühjade sõnadega.» Pöörd sõnad »ei kannatada» ja »ei ähvertada» vastavad küsimusele mida ei tehta? ja peaksid lõppema -*tata* ja -*data*, ei kannatATA ja ei ähvarDATA.

Viimaks tuleks veel selgitada umbisikulise tegumoe tarvitamist niisugustes sõnades nagu *tooma*, *sööma*, *tulema*, *minema*, *käima*, *panema*, *tegema*, *nägema*. Kõnekeeles tarvitatakse neid *kse*-olevikus valesti, kui öeldakse *toodakse*, *söödakse*, *tuldakse*, *mindakse*, *käidakse*, *pandakse* (vahest ka *pantakse*,) *nähtakse*. Õige oleks *tuuakse*, *süüakse*, *tullakse*, *minnakse*, *käiakse*, *pannakse*, *tehakse*, *nähakse*. Vigastes vormides on *kse*-lõpu ees umbisikuline tunnus -*ta(da)*. Õigekeelsus aga nõuab, et pöörd sõnades, mille da-tegevusnime lõpul on -*a*, mitte -*da* või -*ta*, liidetakse -*kse* a-lõpulisolev vormile (*tuuakse*, *süüakse*, *tehakse*, *käiakse*). Eitavas kõnes saavad need sõnad umbisikulise *ta(da)*-tunnuse tagasi (*ei tooda*, *ei sööda*, *ei tehta*, *ei käida*). Samuti on tud-kesksõnas (*ei toodud*, *ei söödud*, *ei tehtud*, *ei käidud*).

Nende pöörd sõnade tegijanime tuletamisega on raskusi kirjutamisel. Tegijanimis liidame tunnuse -*ja* ma-tegevusnime tüve külge: *vi(i)ma* -*ja* = *viija*; *käi(ma)* -*ja* = *käija*; *müü(ma)* -*ja* = *müüja*, mitte *müia* või *müia*, nagu vahel tegijanime kirjutatakse.

Sõnadel *tulema*, *panema*, *tegema*, kus *ma*-lõpu ees on lühike »e», on tegijanimis »e» asemel »i» (*tulema-tuliija*, *panema-paniija*, *nägema-nägiija*). Erand on sõna *minema*, kus tegijanimi on *mineja*, mitte *miniija*, mis kõlaliselt sarnaneks poja naise nimetusega -*minia*.

Seega lõpetame pöörd sõna kõige olulisemate vigade vaatluse kõnekeeles. Otsekohe kerkib küsimus, mida tuleks teha, et need vead

ei juurduks meie laste keeles. On ju teada, et mälusse sööbib iga vale sõna või vale vorm, mida kuulatakse päevast päeva. Et viga välja juurida ja õige vormiga asendada, nõuab kannatlikkust ja järjekindlat tööd. Paratamatult langeb see töökoorem eesti kooli õpetajate õlule, sest koolis on õpetamine korrapärane, mida kodus õhkkonnas on raske läbi viia. Koolil ka ei ole lihtne leida lahendust sellele probleemile, kuna õppepäevade arv kooliaastas on keskmiselt ainult 15–18 päeva ja teiseks on klassikoosseisus õpilaste eesti keele oskus väga erinev. Nende asjaolude tõttu on raske läbi viia mingit plaanikindlat õppekava. Kui klassi töökava läbiviimisel kerkib üles pidurdavaid asjaolusid, näiteks võtab aine ühe osa läbitöötamine palju rohkem aega, kui on arvestatud, siis kandub see osa järgmisesse õppeaastasse. Niimoodi venib õppekava läbiviimine järjest pikemale ajale. Võib ju toimida ka vastupidi ja kinni pidada ettenähtud aja piirist ning rutata läbi oma kavast, süvenemata tähtsatessegi üksikasjadesse. Siis aga järgmisel sügisel ilmneb, et õpilastel ei ole eelmisest aastast midagi meelde jäänud.

Alklassides läheb eesti keele õpetamine sujuvalt. Kui jõutakse sinnamaale, kus tuleb hakata õppima grammatikat, algavad raskused nii õpilastele kui õpetajale. Grammatikat õppida pole lõbu. Seda õpitakse visalt vist igas koolis ja eriti eesti koolis, kus õppimine on vabatahtlik. Eesti koolides oleneb õpilaste edasijõudmine ainuüksi nende kohusetundest õppetöö vastu. Niisugune asjaolu aga ei taga klassis kindlat töötempot ega anna loodetud töötulemusi.

Pikkade aastate jooksul eesti koolis olen ära näinud, et grammatika õpetamisel kulub lõviosa ajast käändsõna peale ja pöördõna saab läbi võetud rutuga, sest aega jääb väheseks, kooli lõpetamine on lähedal.

Selle kogemuse põhjal on mul tekkinud mõtte, et kergem ja tulusam oleks alata pöördõna õppimist paralleelselt käändsõnaga.

Keeleõpetuse alguses õpime häälikuid, silpe, sisehäälikuid, sõnavälteid ja astmevaheldust. Kui jõuame vormiõpetuse juurde, siis tutvume sõnaliikidega ja nende muutevormide erinevustega. Siit algab käänamine ja siin tuleks teha algust ka pööramisega. Läbi tuleks võtta pöörded, ajad, kõneviisid, tegumodid ja käändelised vormid. Kui õpetasime käändsõnu, siis pühendasime palju aega ja vaeva selleks, et õpilased harjuksid õigesti käänama põhikäänete abil. Siis ei tohiks pidada asjatuks ka pöördõna põhimuudete õppimist, et osata veatult pöörata. Astmevahelduseta pöördõnade pööramine ei tee palju raskusi, et aga astmevaheldusega tegusõnu õigesti pöörata, selleks peame korralikult tundma põhimuuteid. Kasulik

on õppida pöördõnu pöörama peamuudete järgi. Niiviisi õpib ker-
gesti ära uute pöördõnade vormid.

Kui palju kusagil koolis pöördõna jaoks aega leitakse, on raske
öelda, aga paneksin südamele kõigile eesti keele õpetajaile, et nad
katsuksid võimalikult palju harjutada pööramist ja kõikides muu-
detes. Kõnekeele vigadest nägime, kui tähtis on teada põhimuu-
teid, eriti da-tegevusnime ja -nud kesksõna.

Pöördõna tuletusõpetuse treenimine õpilastega on küll aega-
nõudev töö, aga see on möödapääsmatu ülesanne, kui tahame, et
õpilased omandaksid mingi põhja õigekeelsuses.

Õigekeelsus on kirjakeelele aluseks. Et osata kirjakeelt korrali-
kult, on vaja põhjalikumalt tunda keeleõpetust. Et seda saavutada,
tuleks meil hakata õpetama eesti keelt vanemates klassides pro-
gümnaasiumi õppekava järgi. Meil peab tulevikus olema keeleoska-
jaid, kes on võimalised esinema eesti keeles.

Leida Siimsen

*Ettekanne õpetajate suweseminaril
Järvemetsal USA-s suvel 1986*

MUUTMAKS LAUSET LÜHEMAKS

Jutt on *maks*-vormist (Eestis ka: *maks*-tarind). Pealkiri ülal on
näide sellest, kuidas ei peaks *-maks*'iga ümber käima. Halvakõlali-
selt korduv *ks* rikub muidu korrektse lause. Kasutades *maks*-vormi
stiilitundega võime aga nii mõnigi kord lühendada lauset ühe või
kahe silbi võrra ning vältida *-da* ja *et*'i kordumist.

J. Valgma ja N. Rømmeli »Eesti keele grammatikas« (1968) ni-
metatakse ainult *maks*-vormi kasutamise võimalust »üksikjuhtu-
del«. E. Vääri »Eesti keele õpikus keskkoolidele« (1979) mainib se-
da teiste ma-tegevusnime käändeliste vormide kõrval juba kui en-
dastmõistetavat. Välismaal ilmunud H. Jänese grammatikas »Eesti
keel« (1966) tutvustatakse *maks*- ja *ni*-vorme kui keeleuuendus-
keeles esinevaid ja tuuakse ka näiteid. Tänapäeva eesti kirjakeeles
kohtame *maks*-vormi ikka sagedamini. Vaadelgem veidi selle kasu-
tamist.

Me kanname prille *nagemaks* paremini. (Ehk nagu muidu: me
kanname prille, *et näha* paremini, ka: . . . *selleks*, *et näha* paremi-
ni.)

Niisiis esineb siin kaks vormi, mis mõlemad on võrdselt õiged:

et näha = *nägemaks*. da-tegevusnime võime asendada ma-tegevusnime saava käändega. Kuid antud näites on *maks*-vorm tarbetu, me ei võida sellega ühtki silpi. Rohkem kasu on sellest järgmises lauses: Vanemad võisid vaid vähe teha *takistamaks* poja halbu kalduvusi. (= Vanemad võisid vaid vähe teha, *et takistada* poja halbu kalduvusi.) Võidame ühe silpi.

Eesti keeles esineb veel teisi ma-tegevusnimest tuletatud käändelisi vorme: *nägemas* (seesütlev), *nägemast* (seestütlev), *nägemata* (ilmaütlev). Johannes Aavik lisas uuenduslikena peale *-maks*'i (saav) ka *-ni*, *nägemani*, *tegemani* (rajav) ja *-ga*, *nägemaga*, *tegemaga* (kaasaütlev). Ta piirdus *tegemaga* mõningaid märkusi. (= Ta piirdus *sellega*, *et tegi* mõningaid märkusi.) Võidame kaks silpi. Ta läks *tegemani* haavavaid märkusi. (= Ta läks *nii kaugele*, *et tegi* haavavaid märkusi.) Võidame kolm silpi.

Oma tõlgetes kasutas Aavik mõnikord ka sisseütlevat käänat lõpuga *-sse*: Mis puutub *veeretamasse* ühe doktriini pääle vastutust ... (= Mis puutub *sellesse*, *et veeretada* ühe doktriini pääle vastutust...) Võidame kolm silpi.

Aaviku keeleuuenduslikud *-maks*, *-ni* ja *-maga* võeti ametlikult vastu ja olid ka E. Muugi sõnaraamatus heaks kiidetud, kuid ei levinud tegelikus keelepruugis. Neist hakkas alles pärast sõda esinema ainult *-maks*-vorm, alguses küll üksiku nähtena. Kuid hiljem oli see otse moodi minemas, nii et keelekorraldajad kodumaal pidasid vajalikuks hoiatada liig ja väärtarvituse eest. Eksiilis kohtame seda – arvatavasti – varem kui sõjajärgses Eestis, peamiselt ajakirjades »Vaba Eesti» ja »Mana» kirjutavate nooremate autorite tekstides 50-ndate aastate lõpust alates. Nendega selle tarvitamine kauemat aega ka piirdus. Nüüd on mitmed autorid *maks*-vormi jälle elustanud ja see on hakanud esinema ajakirjanduseski üha sagedamini. Kirjakeeles on sellel tihti oma otstarve, eeldusel, et selle kasutajal on oskust paigutada armas uudisvorm õigesse kohta.

On tarbetu või isegi vääri »maksitada» järgmistes lausetes. Läksime sadamasse *vaatamaks*, kas laev juba paistab. Siin on asendatud *maks*-vormiga da-tegevusnimi ja võidetud üks silp. Loomulikumana aga kõlab lause järgmiselt: Läksime sadamasse *vaatama*, kas laev juba paistab. Teine näide: Lindal tekkis igatsus *sõitmaks* (= *et sõita*) oma vanavanemate kodumaale. Õige lause on: Lindal tekkis igatsus *sõita* oma vanavanemate kodumaale.

Väga sobiv aga on kasutada *maks*-vormi lausetes, kus koos da-tegevusnimega esineb mitu sidesõna »et», vältimaks selle kordumist: Mul tuli palju vaeva näha *kogemaks*, et vaevata tihtilugu ei

jõua kuigi kaugele. Või eelistate kohmakamat sõnastust: Mul tuli palju vaeva näha, *et kogeda, et vaevata* tihtilugu ei jõua kuigi kaugemale. Esimeses lauses väldime ka da-tegevusnime tunnuse *-da, -ta* kordumist. Sellest veel järgmine näide: Tahtsin talle *kirjutada, et küsida*, kas ta on juba abielus. (= Tahtsin talle *kirjutada küsimaks*, kas ta on juba abielus.)

Aavik motiveeriski *maks*-vormi kasutamist sellega, et me tema abil võime lühendada lauset, vältida kordumisi ja seega parandada stiili. Ka soovitas Aavik *maks*-vormi vaheldusena, kusjuures ta sugugi ei hüljanud da-tegevusnime. Seda see uus konstruktsioon kõnekeeles vaevalt asendabki. Kuid kirja- ja kõnekeel ei peagi viimse võimaluseni ühtuma!

Paul Laan

PEDAGOOGILISED ÕPPEPÄEVAD KANADAS

Toronto koolitegelaste poolt ammukavatsetud õppepäevad said teoks. Reedel, 12. juunil väljus Toronto Eesti Majast bussitais pedagooge ja koolitegelasi muinasjutuliselt ilusasse Bethan'isse, Devil's Elbow'i »suusaparadiisi», mille omanikud hr-d Reigam ja Holmberg andsid selle tasuta õppepäevade käsutusse. Majutamine oli »The Franklin House'is», kus ootas sõbralik vastuvõtt uues mugavas motellis.

Laupäeva hommikul heisati rohelisele mäenõlvakule palvuse ja ühislaulu saatel sini-must-valge lipp.

Eesti Keskkooli ja Gümnaasiumi juhataja Edgar Marten ütles oma tervituses, et need päevad on ülimalt patriootilised, pedagoogilised koos kasvatuslike ja õpetuslike probleemide lahendamisega. Koolikomitee esimees Hans Lupp oma avasõnas kõneles eestlaste füüsilisest kui ka vaimsest hävinguohust. Vastupanuks sellele on olnud eestlaste sitkus, mida on suunanud meie rahva tuntud ja tundmata kohusetruud juhid ja liikmed.

Praegune võitlus, mis toimub jällegi vaimsete relvadega, on eestluse, eesti keele ja kultuuri eest.

Eesti keele oskuse allakäik, sulamine teiste rahvaste kultuuri- ja keelepatta, eestluse ideaalidega seotud kohustuste unarusse jäätmine, need äärmiselt tõsiste iseloomudega tundemärgid on muret tekitavad. Vabas ühiskonnas on võimalus säilitada oma keelt, kultuuri, ideaale ja rahvuslikku pärandit. See oleneb meist endist!

Eesti kool ja eesti õpetaja on sajandite vältel olnud südamikuks eesti kultuurielu ja traditsioonide arendamisel ning eesti keele viljelemisel. Seda on tehtud suure kohusetundega. Seda jätkab ta ka nüüd, mil eesti keel ja rahvas elab üle oma raskemat katsumisaega.

Nii nagu tulihingelised ärkamisaja tegelased otsustasid jääda truudeks eestlasteks, anda oma parim eesti keele püsimiseks, nii püüame ka meie.

Eesti õpetajast oleneb suurel määral me rahva tulevik.

Pedagoogilised õppepäevad ja neile järgnevad kursused on mõeldud selleks, et keeleoskuse ja professionaalsuse lünka nooremate õpetajate juures täita.

Olgu meie pilgud selles suunas, mis arvestab mineviku olulisi ja väärtuslikke kogemusi, oleviku reaalseid tungivaid vajadusi ning tuleviku kindlakujulisi sihte!

LAUDKONNAVESTLUSED

Õppepäevade kava ja töö oli sisustatud laudkonnaveestluse ja sõnavõtte läbi.

Esimese laudkonnaveestluse teema oli »Keeleõpetuse meetodika«. Laudkonna juhataja Edgar Marten, liikmed Merike Martin, Hella Leivat, Jutta Puhm ja Vaino Rannu.

Lasteaia keeleõpetuse meetodikast andis ülevaate Merike Martin. Ta toonitas, et kõige tõhusam meetod keelt õppida on ikkagi õpitava keele aktiivne ja tegelik kasutamine. Lapsi peame julgustama, et nad lasteaia klassis eesti keelt kõneleksid. Tuntud meetod on – »näita ja räägi«. Laps toob kodunt kaasa mõne eseme, mida ta lasteaias teistele näitab, seletab. Teised esitavad küsimusi selle kohta jne. Laul ja ringmängud rikastavad keelt. Õppevahendid – nagu käenukud ja pildid. Otse üllatav on, kuidas väiksemad lapsed avaldavad oma mõtteid ja tundeid nukule. Piltidelt saab ema luua jutte, juttudest arutelu ja jutte näidelda. Kõikidest lasteaia tegevustest peab lastega rääkima: väljasõidud, käsitöö, maalimine jne. Iga teema kohta peaks õpetaja koostama sõnavara, mida kasutada. Lastele tuleb palju ette lugeda. Jutte võib kuulata lindilt või plaadilt. Õpetaja võib improviseerida lastekohaseid mõistatusi. Nagu, mis see on? Olen punane, ümmargune ja magus. . .

Kõikide tegevuste kaudu õpivad lapsed kasutama eesti keelt ja arendavad arusaamist ja rääkimist eesti keeles. Ette valmistades lugema õppimist: paneme esemetele, mööblitele nimetused peale – laud, tool jne. Lapsel tekib assotsiatsioon kirjutatud sõna ja suulise sõna vahel. Mõne aja pärast tunneb ta kirjutatud sõnad ära. Klassis

peavad lapsed ära tundma oma nime teiste hulgast, selle välja valida. Aasta lõpuks on kõik võimalised seda tegema.

Eestikeelseid täishäälikuid tutvustame lihtsate põhiliste kujudega: ruut, kolmnurk, sõõr ja nelinurk. On olemas mängu nende kujude kasutamiseks, mis hiljem lugemisel tähtsad. Neid kujusid võib joonistada, välja lõigata lapsele kompamiseks, mängimiseks. Nii jääb tähe kuhu talle paremini meelde.

Lasteaia õppekava ja tegevused on vahendid, mille kaudu anname lastele võimaluse eesti keelt kuulata, rääkida, kasutada ja arendada.

METOODIKA

Algkooli eesti keele metoodikast kõneldes ütles Hella Leivat, et keele õpetamise reegel on: algus olgu tugev, järjekindel. Noorele peab selgeks tegema emakeele õppimise tähtsuse ja vajaduse. Igale lapsele olgu sobiv ergutusvahend. Õpetajal peab olema huvi, armastust ja kannatlikkust! Emakeel eelnegu võõrkeelele.

Täheõpetuses häädatagu häälikuid seni, kuni laps on eneses kindel. Näitame »liikuvat aabitsa« abil, et sõnad koosnevad häälikuist. Häälikuid tuleb lapsele tutvustada, nagu nad kuulduvad sõnades. Olgu abiks tuntud hääled looduses. Kuulmine on tähtis tegur hääliku tugevusel, samuti hääliku pikkusel. Seda arendada! Rõhk olgu õ, ä, ö ja ü õpetamisel. Järk-järgult tuleb iseseisev lugemine. Kirjutamine algab koos tähe õpetamisega. Algaja laps lugegu valjusti omakirjutatud sõnu! Kõik tööd peavad olema õpetaja poolt kontrollitud, vältida minnalaskmist ja lohakust!

Näitlikkus on tähtis tegur lapse mäluks, kasutatagu seda ka grammatika õpetamisel.

Ettekandes oli eriliselt toonitatud sõnavara laiendamist, kontrolli, kordamist ja näitlikkust.

Juta Puhm andis ülevaate kogemustest ja mõtetest eesti koolis. Õpilasel tuleks lugeda nädalas 12–13 lehekülge. Loetud palad justustada. Klassis suuline arutelu ja uute sõnade selgitamine. Kodus kirjutatud ümberjutustuste ja kirjandite sagedasemad keelevead tulgu klassitahvil selgitamisele, arutlemisele.

Eesti keele kohta öeldakse, et kirjutamine on kerge sellepärast, et keel on fonetiline, kuid raske, et eesti keeles on palju kändeid. See pole tõsi! Eesti keelt ei tee keeruliseks käänete arv, sest käänete lõpu kasutamine lihtsustab keelt. Tähtis on teada vaid nelja esimest käänet! Meid aitab küllaldane sõnavara koos põhivormiga. Jätaksin ära need osad grammatikast, mille õppimine võtab hulga ae-

ga, kuid ei anna palju kasu keeleoskusele. Õpetajal peab olema ka va, millele toetuda!

Neile ettekannetele olid esitajad valmistanud näidiseid, mis täendasid ettekandeid.

Gümnaasiumi õpetaja Vaike Rannu leidis, et gümnaasiumi 15 keeletundi on õppimiseks liiga lühike aeg, mis ei anna õpilasele keelelist rikkust ega õpetajale rahulolu. Kui kodus ka ei räägita eesti keelt, siis pole lootust, et noor oma keeleoskust gümnaasiumis parandaks. Tihti jäetakse kodus eesti keele tõlketöö tegemata, kuna noorukil on Kanada koolis ja teistes organisatsioonides samuti palju tööd.

Olen seadnud endale sihiks noorte keelelünkade parandamise ja praktilise keeleoskuse arendamise. Käsitlenud olen tarbekirjade kirjutamist. Kirjutasime tänukirju, teadaanded, kuulutusi jne. Tõlkimist harjutasime.

Alustasin «nädala ringvaatega», milles iga õpilane pidi andma lühikese ülevaate mingist rahvusvahelisest või kohalikest tähtsast sündmusest.

Gümnaasiumi II kl. õpilased peavad aasta jooksul ühe kõne pidama mingist sündmusest: vabariigi aastapäevast, emadepäevast jne. Tähtis on kõne sisu, samuti esitamisiis. Tõlgiti ka artikleid eesti keelde, mis käsitlesid Eesti ajaloolist ja poliitilist olukorda. Töö kontroll ja analüüs toimus klassis. Gümnaasiumis tegeleme keeleoskuse säilitamise ja värskendamisega.

DISKUSSIOON

Lühikesele kohvipausile järgnes ülielav diskussioon. Peeter Mehisto (prantsuse keele õpetaja Kanada koolis) rõhutas: «Tähtsaim tegur on, et õpilased räägiksid palju! Pange nad kõnelema! Tehkem enam reklaami eesti koolile! Ise olen palju juurde õppinud viimastel aastatel.»

Mall Puhm kiitis eesti kooli, milles ta ise ja mõlemad tütreid on käinud.

Agarad sõnavõtjad olid: Kadri Metsmaa, Maiki Andre-Lupp, Jaan Roos, Merike Koger (Hamiltonist), Tiit Põldmaa (Montrealist), Reet Vihman, Helle Arro, Tiia Hiir, Silvi Verder, Piret Komi, Edgar Marten, Hilja Teose (Montrealist), Helle Reikman (Londonist), pr. Terri (Londonist), Lydia Aruvald, Hella Leivat j.

Pärast lõunasööki toimus «Pahareti küünarnukis» teine laudkonnavestlus üldteemal «Kodu ja kool». Laudkonna juhataja Jaan Roos juhatas kõnelusi.

Helle Arro rääkis, et lasteaia asutamisel oli kandev idee, et lastele võimaldada mängides õppida eesti keelt, et neile rajada tee eesti ühiskonda. Tänapäeval on lastevanemad, vajaduse korral, abiks programmi läbiviimisel kasvatajaile. Samuti toimkonna töös töötoas või köögis. Soovitatakse vanemil ka tutvuda õppetööga klassiruumes. Lauluõpetajad annavad uute laulude sõnad, et võimaldada vanemil koos lastega neid laule korrata ka kodus. Samuti aitavad vanemad lapsi näidendi sõnade õppimisel ja valmistavad näidendi kostüüme. Lastevanemil on võimalus oma arvamusi avaldada ja ettepanekuid teha.

Laste arengust ülevaate saamiseks antakse kasvandikele kaks korda aastas tunnistused. Lasteaia raamatukogu on rajatud vanemate tõhusa töö ja abiga. Kavatsusel on anda vanematele instruksioone eesti keele õpetamiseks lastele kodus, sest süstemaatilisel tööol on tulemusi.

DISTSIPLIIN

Helgi Nippak kõneles distsipliinist, karistusest, nii füüsilisest kui vaimsest seisukohast.

»Tänapäeva nooruk« oli Ene Lüdigi teema. Tänapäeval ei allu noored enam isa »kõvale sõnale või käe õigusele«. Nad tahavad varakult iseseisvust, toimida oma äranägemise järgi. See olukord tekitab segadust, trotsi ja väärarvamusi noorte ja vanade vahel. Noor otsib suunda, millele rajada tulevik, kuhu juhtida energiat. See suund võib olla positiivne või negatiivne. Noored elavad fantaasia ilmas, nende reaalsustunne pole veel küllalt arenenud. Seepärast peavad vanemad neid suunama, treenima, et nad mõtleksid selliselt, mis viiks neid loogilistele tulemustele. Vanemate siht olgu aidata noori iseseisvateks otsuste tegijateks, probleemide lahendajateks. Sellega kergendaksid nad nooruki üleminekut täiskasvanuks.

Teismelistele selgitatagu, mis on nende piirid, tegude tagajärjed, sest nad ise peavad vastutama oma tegude eest. Muudatusi tekib noores pikaajalise mõjutamise ja eeskuju tagajärjel. Noort võivad mõjutada ümbruskond, sõbrad, õpetajad jne. Vanemate omavaheine kaklus toob pinget noore ellu. Näitlikkust ettekandesse tõid slaidid.

Mall Puhm (sünd. Pärn) rääkis kodusest perspektiivist. Ta kõneleuse alus: »Looduses on nii: kui ei istuta seemet, ei saa ka vilja. Halvast seemnest ei tõuse midagi!« Samuti peab lastele distsipliini sisse kasvatama. Kõnelesin kord vanematega, kelle lapsed lasteaia laulutundi segasid. Üks pere oli haavunud, aga teise pere poisist sai po-

pulaarne noormees. Haavunud pere poiss vajas hiljem psühhiaatrilist abi. Pühapäevakoolis õpetaja olles kogesin isiklikult, kui tähtis on õpetajal oma ainet hästi tunda, sest lapsed tunnevad instinktiivselt, kas õpetaja on oma ainesse süvenenud või mitte. Täienduskoolilt sooviksin teada, kas minu laps on korrarikkuja. Ega õpetaja saa häirivas olukorras lapsi efektiivselt õpetada, oleksin õpetaja poolel. Õpetaja peaks vanemate ja lapsega rääkima, kui lapsel koolitöö tegemata. Kui lapsed kaotavad respekti õpetaja vastu, siis peaks õpetaja end arvustama.

Mall Puhm kõneles, kuidas distsipliini mõjul sai ta tütrest kuld-
ujuja, kes enesekindlalt treenib 1992. a. olümpiameeskonnas.

Mall luges ette omaloomingu, mis kirjeldab noore ema rahvustunnet ja suhtumist eestluse.

Dr. Jaan Roosilt oli – elektroonilise õppevahendi kaasabil – ilmikas ja elav ettekanne. Ta tõendas, et distsipliin on kindlaks määratud kord, aktsepteeritud reegel, mida rikkuda ei tohi.

Ümbruskonna kiusatused mõjutavad aga noort vastupidiselt. Vanemad ja õpetajad peaksid tundma lapse temperamenti! Kas aitab oma lapsele sobiva ümbruskonna valimine? Noorukilt tuleks nõuda ja näidata vanemate ja sõprade korralikke, head käitumist!

EESTI KEEL KODUS

Elavas diskussioonis toonitas Edgar Marten: »Meie ei suuda kodude abita eesti keelt alal hoida! Suunakem lastevanemad aktiivsemale eesti keelele!»

Hans Lupp: »Kõige olulisem on kodu suhtumine eesti keele vajadusesse.»

Pr. Metsmaa: »Kodudes peaks valitsema hea eesti keel. Vanemad peaksid vigu parandama lapse kõnes.»

Tihedas diskussioonis said veel sõna Ingel Lellep (Castlefieldist), Hella Leivat, Ingi-Mai Sökk, Helle Reikmann, Merike Martin, Tiiu Põldmaa, Hilja Teose ja teised.

Saabus vaba aeg kaunis ümbruses, õhtusöök ja lipu langetamine.

Pühapäeval toimus pärast hommikueinet ja lipu heiskamist taas pedagoogiline töö.

Silvi Verder kõneles ilmekalt ja mõnuga uutest ideedest klassiruumi otstarbekuse ja mugavuse osas. Silvi näitas käenuku kasutamist. Ta rääkis, kuidas lapsed »õpetavad» kombeid nukk Paul Pahapoisile. Demonstreeris kompamiskastis, millest lapse peale sisu kompamist mõtleb ja räägib kastis leiduvast sisust, on see krobeline, sile, terav jne. Ka kuulmist arendavad karbis leiduvad hääled.

Kas see hää! sarnaneb mõne teise häälega? Silvi Verder ja Ene Lu-dig näitasid õppevahendite kasutamist.

RAHVUSLIK KASVATUS

Ajaloo ja maateadusest kõneles täiendusalgkooli juhataja Valdek Lenk. Eesti kooli tähtsaim õppeaine on emakeel, kuid veel teine tähtis ülesanne meie koolil on rahvuslik kasvatus. Maateadusel ja ajalool on rahvuslikus kasvatuses suur osa täita. Soovime, et noored tunneksid ja armastaksid ka seda ilusat maad, kus vanavanemad elasid, ja miks nad pidid põgenedes lahkuma. Peame noortes arendama teadmist, et ainult eesti rahval on õigus sellele maale ja noored ise on ka selle rahva liikmed. Seda saame teha siis, kui oleme veendunud, et Eesti saab kord jällegi vabaks. Selle veendumuse anname edasi õpilastele.

Eduka õppetöö läbiviimiseks aitab kaasa metoodiliselt hästikor-rastatud õpik. Eesti kirjanduse lugemist võiks siduda maateaduse ja ajaloo õpetamisega. Ajaloolised sündmused ja isikud on kirjan-dusele ammendamatu ainet pakkunud. Sama võiksime öelda ka meie kodumaa maastiku kohta, kus järved, jõed, mäed ja metsad on seotud mingi rahvajutu, muistendi või lauluga.

Ajaloo jaoks oluliseks pidada eestlaste muistset iseseisvust, ärkamisaega, sellele järgnevat Eesti Vabariigi kättevõitlemist ning iseseisvuseaja imetusväärseid saavutusi. Kui oleme ajaloolisi tõsi-asju selgitanud, et ainult eesti rahval on peremeheõigus meie maa-le, siis oleme saavutanud enamuse ajaloo õpetamise eesmärgist.

V. Lenk teatas mängust eesti keele, maateaduse ja ajaloo tead-miste kohta. Loodetavasti valmib see huvitav ja õpetlik mäng sü-giseks.

Lõunasöögile järgnes Inge-Mai Soki (USA-st) ettekanne: »Män-gud, laul ja muusika». Lapse arendamine muusika abil arendab ka ta mõtteviisi, soodustab isegi ta füüsilist arengut. Keele sõnavara paisub. Muusikaga »koos kasvanud» lapsed on koolis edukamad. Iga laps on võimeline laulma, kui tal pole füüsilisi puudusi. Algul tuleb laulda ilma klaverisaateta. Kõik, millel on hea riim ja rütm, jääb kergelt meelde. Koos laulmisega kasutada ka liigutusi. Rütmi-lised mängud aitavad aru saada häälikute pikkusest.

Kõneleja ise demonstreeris rütmi lihtsal mänguriistal ja patsuta-misega. Diskussioonis oli mitu sõnavõtjat – pr. Loorand jt.

KOKKUTULEKUD JÄRGNEVAD

Õppepäevade lõppedes tänas korraldava toimkonna nimel Edgar

Marten kõiki, kes suure huvi, tahte ja abivalmidusega võtsid osa noorte kasvatusküsimustest, et edasi kanda meie meelt ja keelt. Ettekannete sisuline kvaliteet oli kõrge. Järgnevad kokkutulekud õpetajate järelkasvu küsimustes Torontos. E. Marten tänas kauge- malt sõitnud osavõtjaid. Eriline tänu oli Jaan Roosile, kes oma abiga oli asendamatu. Kүүditamispäeva puhul toimus kүүditatute mälestuseks leinaseisak. Lauldi hünni. Langetati lipp.

Hans Lupp sõnas: »Meie õpetajad ja pedagoogid kannavad vastutustundes, tugeva kutsumusega edasi eesti keelt ja eestlust, kusjuures eesti kodu ka täie toetuse annab.« Ta annetas Devil's Elbow peremeestele Mart ja Virve Reigamile, Wilfred ja Liis Holmbergile sümboolseks tasuks R. Marley raamatu »Õigus ja Tõde« ning Juku Holmbergile (Devil's Elbow tegevusalade juhataja) Eesti lipu. Juku Holmberg, meie keskkooli vilistlane, võttis osa lipu langetamisest.

Tagasi Torontosse jõuti heas tujus hästikorraldatud, õnnestunud õppepäevadelt.

Hella Leivat

Lühike ülevaade IFTA tegevusest 1987. aastal

Aasta tulipunktiks muu tegevuse kõrval oli IFTA 55. konverents, mis toimus sel aastal Delphis Kreekas, 12. juulist kuni 15. juulini. Käesoleva konverentsi peateemadeks olid peamiselt probleemid, mis käsitlevad nii eelkoolialise kui ka algkooli ja selle kõrgastme õpetajate staatuse küsimust tema ettevalmistuse taustal.

Siht asetati resolutsioonides peamiselt optimaalsete töötingimuste loomisele, vastavate seaduste ja määruste kaudu, millega oleks tagatud professionaalne vastutus kui ka kutseline ettevalmistus, nii ajaluliselt kui ka sisuliselt. IFTA konverents leiab, et ületada nii majanduslikku kui ka sotsiaalset kriisi ja kindlustada nii rahvustele kui ka indiviididele helgemat tulevikku, peaksid valitsused senisest enam tähelepanu pöörama haridusalase eelarve väljatöötamisele.

Üldise alghariduse sunduslik läbiviimine arengumaades on eeltingimuseks, et kindlustada majanduselu ja seega ka elustandardi tõusu. Õpetajate ettevalmistamise osas peaks aga välja töötama ühtse ettevalmistusredeli nii alg-, kesk-, kui ka kõrgastme õpetajate vahel, et sel moel soodustada sidet ja üleminekut mitmesuguste erastmete vahel. Vajalik on nii põhi- kui ka kutseline väljaõpe kõiki-

dele õpetajatele.

Erinevate kooliastmete õpetajatel peaksid olema samad moraal- sed printsiibid, mis tunnustavad võrdset vastutust kui ka kohuse- tunneta omal kutsealal.

IFTA nõuab, et tulevikus peaksid juhtivad hariduste korralda- vad asutused ja nende juhid hoiduma õpetajate diskrimineerimisest ja seda erigruppidesse jagamast nii palga-, tundide arvu kui ka muid töötingimusi määratlevate tingimuste osas, kaasa arvatud puhkus jne.

Seega peaksid kõik õpetajad omama sama staatust. Põhiväljaõpe peaks olema ülikoolile võrdne ja ajaliselt samasuguse kestvusega. Selle treeningu üldosa oleks kõikidele sama, eriosa aga toimuks vas- tavalt koolitüübile ja erialale.

Edasi rõhutab konverents täiendava treeningu tähtsust õppeaas- ta kestel, õpetaja tööaja arvel, et sel moel kursis olla ajakohaste nõuetega nii kutse- kui ka muul ühiskondlikul alal. Nende nõuete läbiviimisel peaks aga konsulteerima õpetajate organisatsioonidega, arvesse võttes nende seisukohti ja arvamusi.

Meie seisukohalt väga huvitav ja teretulnud on aga resolutsioon, mis küll eriliselt puudutab Austrias sloveeni rahvaid (Carinthias) ja mille Pedagoogiline Kutseline Organisatsioon Carinthis saatis Austria Föderatiivsele Valitsusele. See loomulikult puudutab *minoriteedi õigusi* hariduse omandamisel, alla kriipsutades *kakskeelsete koo- lide osatähtsust*.

IFTA omakorda toetas nende taotlusi ja kinnitab raugematut ta- het ja abistavat kätt kakskeelsete koolide asutamisel ja nende võr- gu laiendamisel, kus seda vaja. Nad rõhutavad, et asukohamaa kee- lele lisaks peaks aga iga noor säilitama oma emakeele ja seda õppi- ma kohe haridustee algusest peale. Minoriteedi kultuurilised vää- rtused on suureks täienduseks asukohamaa kultuurile ja moodusta- vad tähtsa lüli nii vastastikuse läbikäimise kui ka sotsiaalse ühiskon- na sõbraliku koostöö alal. Tihti on minoriteedigruppidel palju eri- nevat pakkuda asukohamaa kultuuri rikastamiseks ja täiendami- seks, nende kultuuri kuuluvate etniliste elementidega.

Lisaks sellele võeti vastu veel terve rida üldisesse tegutsemisssuun- da kuuluvaid resolutsioone, mis puudutasid majanduskriisi, õpeta- jate palgaolusid, õpetajate organisatsioonidele tunnustava positsi- ooni määratlemise haridusellu puutuvate küsimuste arutamisel, ras- silist diskrimineerimist, peale nende aga veel teisi üldist laadi proble- meeme.

Meile on väga oluline teada, et selle konverentsil võeti vastu uus

konstitutsioon, milles senisega võrreldes on mõningaid muudatusi. Selle kohaselt on liikmeskond jagatud nelja regioon: A – Burkina-Faso, Ginea, Elevandiluurannik, Madagaskar, Mali, Senegal, Togo, Sair. B – Austraalia, Bangladesh, India, Iisrael, Jaapan, Tai ja Tuvalu. C – Küpros, Kreeka, Malta, Maroko, Tuneesia, Jugoslaavia. D – Prantsusmaa (2), Honduuras, Itaalia (2), Paraguai, Portugal, Hispaania. E – Austria, Eesti (Eksiilis), Soome, Saksamaa, Island ja Luksemburg.

Uue konstitutsiooni kohaselt on meie esindajal 2 häält.

Selle kohaselt kuulub Eksekutiiv Büroosse president, selle abi, laekur, üldsekretär. Regionaalseid liikmeid on 5, uudsena veel 2 liiget liikmeskonna hulgast, konverentsi poolt valituna, nagu teisedki juhatuse (eksekutiivi) liikmed.

Senine kauaaegne president ja suur eestlaste sõber Jean-Jacques M a s p e r o, prantsuse keelt kõnelevast Šveitsist on määratud Genfi Alghariduse Direktoriks ja lahkub kahjuks. Sama toimus ka sakslase W. Machalitzky'ga Münchenist, kus ta tegutseb koolijuhatajana.

Uueks presidendiks sai Ferd. M i l b e r t, Luksemburgist, kuid abipresidendi koht jäi vakantseks. Regionaalsed liikmesriigid on: Senegal, Iisrael, Jugoslaavia, Prantsusmaa, Elevandiluurannik ja Portugal. Senine laekur *André Roachat* ja üldsekretär *Jean-Bernard Gicquel* aga valiti tagasi. Neist esimene on Šveitsist, teine Prantsusmaalt.

Konverentsil otsustati Vahemere Regionaalne konverents pidada Maltas, 30. märtsist – 1. aprillini 1988. a.

Järgmise konverentsi teemaks 1989. a. on »Demokraatlik haridus, eriti põhihariduses.« Konverents jättis koha esialgu lahtiseks. Uuteks IFTA liikmeteks võeti vastu üks organisatsioon Itaaliast, 1 Hispaaniast, 1 Portugalist, 1 Paraguaist, 1 Honduurasest ja lõpuks ka Tuvalu Õpetajate Ühing, kokku 6 uut liiget. Nagu sellest näha, laieneb IFTA tegevuspiirkond, peamiselt aidates ka arengumaades edendada koolide hariduslikku taset ja koolivõrgu laiendamist maades, kus see senini on olnud tagaplaanil.

Enn Saluveer

Gümnaasiumiõpetajate maailmaliidu FIPESO kongressist suvel 1987 Kreekas

FIPESO 57. kongress toimus 62 rahva pedagoogide osavõtul

15.--21. juulil Kreekas. Kogumine oli küll juba 14. juulil Ateenas, kust siis ühiste sõitudega mindi edasi Delfi. Esimese koosoleku Delfis pidas FIPESO juhatus, millest ka eesti esindaja Ingrid Ungerson osa võttis. Tegelik kongressi töö algas 16. juulil. Sellest ja ka järgmistest kongressi istungitest võtsid osa Ingrid Ungerson FIPESO juhatuseliikmena ja Eesti Gümnaasiumi- ja Keskkooliõpetajate Ühingu esindajana esimees dr. Johan Ungerson.

Kongressi tööpinge oli väga suur, eriti aga veel selletõttu, et kuumus Delfis oli juulis kohutav, päeval kuni 50° ja öösel mitte vähem kui 40° C. Hoolimata sellest kohutavast kuumusest arutati põhjalikult ja mitmekülgsest läbi kongressiteema ja teised aktuaalsed küsimused.

Kongressi teemaks oli õpilaste algkoolist üleminek gümnaasiumikooli. Siin on õpilastel ja ka pedagoogidel väga raskeid probleeme – erinevalt eri maades. Need probleemid olenevad esiteks algkooli pedagoogilisest tasemest, õpilaste vanadusest, üldisest vaimsest ja bioloogilisest arengust ja paljudest teistest faktoritest, teiseks gümnaasiumikooli nõuetest. Ja omakorda on need sõltuvad sellest, kui palju on õpilasel vaja ettevalmistust ülikooli minekul nii akadeemiliste õpingute edukaks läbiviimiseks kui ka edaspidiseks akadeemiliseks tööks.

Nende probleemide lahendamiseks soovitati, et õpetajad kõikides kooliastmetes saaksid täienduskursusi ja et need küsimused oleksid edaspidi juba õpetajate ettevalmistamisel õppekavadesse võetud. Siin rõhutati selgitustöö vajadust poliitikute seas, et saada ökonoomilist toetust nende probleemide positiivseks lahendamiseks.

Eelviimastena kongressi päevakorras olid aruanded eri maadest. Siin esitas ka Eesti delegaat aruande eesti õpetajate ja eesti koolide tööst vabas maailmas.

»Geograafilisel pinnal« valitud juhatuse liige Ingrid Ungerson langes oma ameti vanuse järgi juhatusest välja. Tema asemele pidi tulema Soome esindaja. Kuna soomlased aga teatasid, et Soome ei saa antud olukorras FIPESO juhatuses kaasas olla, siis läks see mandaat edasi Islandile, kes selle ka vastu võttis.

Lahkuv juhatuse liige Ingrid Ungerson võttis vastu kongressi ja FIPESO esimehe tänu kaheaastase töö eest.

Siinkohal on veel huvitav märkida, et järgmine kord valitakse jälle »geograafilisel pinnal« FIPESO juhatusse Eesti esindaja aastal 2018.

Järgmine FIPESO kongress peetakse selle aasta suvel Itaalias

Joh. Ungerson

ÕPETAJATE KURSUS KUNGÄLVIS

Eesti Komitee korraldusel ja fil.dr. Johan Ungersoni juhatusel toimus 13.-16. juunil kursus eesti õpetajaile Rootsi läänerannikul, Kungälvi Põhjamaade rahvaülikooli ruumides.

Kursusest võttis osa ligi kakskümmend õpetajat, kes töötavad eesti koolides või kodukeele õpetajatena. Kursuse tihedas kavas oli eesti keel, eesti ajalugu ja eesti kirjandus Paul Laane ja Arvo Mägi juhatusel. Helga Nõu andis ideid eesti keele õpetamise kohta ja Evi Lepik kõneles Montessori pedagoogikast. Laulutunde juhatas Hilja Ivalo. Evald Soomägi ja Mart Mägi juhatusel tungiti kompuuteri saladustesse ja õpiti vastavaid eesti termineid.

Kursuse viimasel päeval arutati järgmisi kursusi ja nende sisu. Järgmine õpetajate kursus toimub tänavu 13.-18. juunini Sundsgårdeni rahvaülikoolis Lõuna-Rootsi rannikul.

*Eesti Komitee poolt korraldatud õpetajate kursusest osavõtjad
Kungälvis*

OBS! ESTO-88 raamides toimub Melbourne'is V Ülemaailmne Eesti Õpetajate konverents. Info ning registreerimine vt. Bülletään nr. 35.